49Ր՝ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2412 Կ. ՊՈԼԻՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28-11 ՄԱՅԻՍ 1909

28 ՆԻՍԱՆ 1325–21 ՐԷՊԻ ԻԼ ԱԽԸՐ 1327

مجموعهٔ افکار ومنیجه یومی غزته

صاحب امتیازی : (اوحانس فرید)

اداره‌خانه‌سی : باب‌عالی جاده‌سی

Մանզումէի Էֆքեար

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ՕՐԳԱՆ

Journal Arménien

MANZOUMÉ-I-EFKI'AR

Grand' Rue de la S-Porte, 54

CONSTANTINOPLE

ՏԻՐՈՋ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱԼՍԷՐԵԱՆ

ՈՐՊԷՍ ԳՈՒՍԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ԴՐՕՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ ԳՈՒՍ. ԵԼԻՆ ՀԱՍՏԱԿԻՆ, ԹԻՒ 56

ԲԱՑԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ՝ ԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԵՒ ԶԱՆՆ ՏՐՊԻՒԻՐ

10 ՓԱՐԱ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ,, ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ

10 ՓԱՐԱ

ԳԻՆԸ

ԿԱՆԽԻԿ	ՏԱՐԿՆ.	ՎԵՑԱՄԵ
Գոյայ համար	80 գրշ.	50 գրշ.
Դասակներու համար	108 »	80 »
Արտասահման »	25 ֆր.	14 ֆր.

ԱՌԱՋԻՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մէկ անգամի համար տողը 5 գրուշ, Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ։

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՆՇԱՆՆԵՐ

Պաշարման վիճակը կը շարունակուի։ Բայց ուսիկա պատճառ մը չէ որ Օսմ. Երեսփ. Ժողովը իր գործունէութիւնը չշարունակէ սահմանադրական երկրին սահմանադրական օրէնքներ քննարկելու համար։

Եւ ժամանակի նշան ըսենք թէ զարմանալի պարադայ մը, հիւսիս այս պաշարման վիճակին մէջ է որ Երեսփ. Ժողովը փաթոյ պնդութեամբ կը վիճաբանի—ա՛յն—աւելի կը քննարկէ սահմանադրական երկրի մը ճշմարիտ ազատութիւնները յայտնոյ երկու ԿԱՐԵՒՈՐ եւ ասկէց առաջ լրագիրներու մէջ շատ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԱԾ օրինագիծեր, Հաւաքմանց եւ Մամուլի Օրէնքներու օրինագիծը, եւ նա՛ մանաւանդ, Մամլոյ օրինագիծը։

Ահա՛, պաշարման այս վիճակը Օսմ. Երեսփ. Ժողովին ծանօթ մեծամասնութեան կողմէ նրբամտութեամբ եւ նմանը քիչ անգամ տեսնուած վարպետութեամբ յատկացուած է յիշեալ երկու կարեւոր օրինագիծերուն քննարկութեան, եւ Երեսփ. Ժողովին ներկայ խորհրդակցութեանց հեռուները կը տեսնեն թէ ի՛նչ ոգի ցոյց կը տրուի ազատ երկրի մը անհրաժեշտ դրշմը կրող այդ օրինագիծերուն առթիւ։

Երբ պաշարման վիճակը հոս հաստատուեցաւ, Վիեննայի եւ Լոնտոնի թերթերուն կ. Գալոյ Թզթակիցները հեռագրեցին թէ պաշարման այս վիճակը պիտի տեւէ, ցորչափ Երեսփ. Ժողովը վերացնէ եւ գործադրէ Ա. Թափառաշրջիկներու կանոնագիրը, Բ. Հաւաքմանց օրինագիծը, եւ Գ. Մամուլի օրինագիծը։

Մենք այն ատեն չհաւատացինք, բայց ահա՛ արդէնքը ցոյց կուտայ թէ օտար թզթակիցները մեզմէ շատ աւելի իրազեկ են մեր երկրին մէջ անցած դրամներուն։ Ասիկա բաւական տարօրինակ պարադայ մըն է, եւ լուսաբանութեան կարօտ։ Բայց Հիւսէին Ճահիտ պէյ մեր անցեալ օրուան մեկ հարցումին պատասխանել իսկ չարհեստնելով, աւելորդ է նոր հարցում ուղղել իրեն կամ Ահմէտ Բիզա պէյի, եւ կը բատկանանք իրողութիւնները միայն մտանիլ ընելով եւ արձանագրելով իրեն ժամանակի նշաններ, եւ կարեւոր նշաններ, որոնք կրնան դարպաս կազմել սահմանադրական վարչութեան մէջ։

Ընդհանրապէս պաշարման վիճակը կը դարձրեցնէ նաեւ խորհրդարանական ազատ վիճաբանութիւնը, եւ լուսանցի տաքիներու, այսինքն նորմալ—կանոնաւոր կամ սովորական—կոչուած ժամանակներուն կը վերապահուի ազատական օրէնքներուն վիճաբանութիւնը, երբ մամուլին ենթարկուած սեղմումները դադրեցնէ ունենար, եւ խորհրդարանին աշխատութիւններուն հանգիստ եւ զուսպհանական կ'երթան լրագրական խորհրդաւութիւնները եւ դիտողութիւնները տ՛ընդհի օրինագծերու մասին՝ որոնք սահմանուած են «Սահմանադրական», երկրի մը սահմանադրական կարգերուն սիւները կամ նեցուկները ըլլալու։

Եթէ Ազատաբար բանակին հրամանատարութիւնը պէտք զգաց փութացը-նելու նոյն օրինագիծերուն քննութիւնը, իր անուան համապատասխան ազատ օրէնքներուն համար պէտք էր հասկնար Ժողովը։

Դժբախտաբար ասիկա չեղաւ, եւ պաշարման վիճակին օգտուելով, Օսմ. Երեսփ. Ժողովը իր ծանօթ ստուար եւ ջնջելի մեծամասնութեամբ ազատական եւ սահմանադրական հիմնական օրէնքներուն ճակատագիրը կ'որոշէ, եւ վաղը երբ երկրին բաղաքի կացութիւնը վերնայ, եւ մենք մեզ դանենք նորաստ պարագաներու մէջ, մեր դէմը ցուցած, սուինացած պիտի տեսնենք երկու երկաթի օրէնքներ եւ անոնց զսպած կապանքները։

Խօսելու եւ հաւաքուելու ազատութիւնը յատկանիշն է ա՛յն միայն երկրի մը ճշմարտապէս սահմանադրական զարգացման, այլ նոր կարգերուն ենթադրած բարեփոխութեանց եւ բարենորոգմանց, եւ անհատական արգասաւորեամբ այդ երկու օրէնքներուն ոգի յոգոյ վիճաբանութիւնը եւ մեկէն ի մեկ քննարկութիւնը պէտք եւ մեկամեայ ազատութեան մը ասկ կը Թոլու մեզ, եւ մերթ ազատաբար ու մերթ անդամ շարժուածքով, մեր ջուրջը կը նայինք, եւ կը հիանանք Օսմ. Երեսփ. Ժողովին... հիանալի ճարպիկութեան վրայ, որուն միակ թերութիւնն է... գաղտնիքն չտա Թափանցիկ ըլլալը։

Ո՞վ պիտի հաւատար թէ Ազատութեան Բանակին Ազատութեան մեծ յաղթանակին վերջ, երբ խօսելու եւ հաւաքուելու ազատութեանց մեծ թշնամիին պատասխանը խորհուրդաւոր մեծաշառաչ գոչրդումով, ըսէ՛ք, ո՞վ պիտի հաւատար թէ Ազատութեան եւ Սահմանադրութեան քաղաքական երաշխաւորը Երեսփ. Ժողովը՝ բացարկի եւ սեղմեալ կացութիւն մը պիտի սեղմէր այդ երկու կարեւոր սիւներուն համար։ Խօսիլ, գրել եւ հաւաքուիլ այսօր, եւ մի՛շտ, Սահմանադրութեան պահապան ոգիներն են, նա՛յնքան անհրաժեշտ օրգան Մամուտ Շեվքեթ փաշայի բանակին սուինները այժմ, եւ մինչ քաղաքի հրամանատը եւ իր հաւատարիմ պահակները ա՛յնքան սուր կը շաչեցնեն, եւ այնքան ուժգին կը խոթեն Ազատութեան թշնամիներուն կուրծքը, ցաւալի է տեսնել որ Օսմ. Երեսփ. Ժողովը մեկ կողմէն շատ թեթեւորէն եւ միւս կողմէն խիստ ազատօրէն կը վարուի Հաւաքմանց եւ Մամլոյ օրինագիծերուն հանդէպ, ազատութեան ծառը անկելով ծանծաղուտի մը վրայ, մինչ Բանակը ազատութեան գրաչը պարզեց Նելսոնի բարձրանդակին վրայ։

Բանակին գործին ուղիղ չի համեմատիր երբեք քաղաքական հաստատութեան գործելու եղանակը։ Ժամանակի մեծ նշան մըն է ասիկա, երկինքնց այս խօսքը, ա՛յնպէս որ կրնանք — ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՆՇԱՆ։ Համիտան վարչութեան ինք ազատաւ վերջին չորեքին մէջ Խորհրդարանը կը դիմէր ուրիշ ազատական ոգիներ մէջ՝ բանաւորական կիրքերը դարձնելու։ այսպէս ահա՛, ժամանակին հետ, Ապտիլ Համիտ ի վերջոյ եղաւ մենագար մը, ապատակերը, մտաւորական զարգացումը կը ճնչէ, իր կայրսութիւնը կը քանդէ, անոր գեղեցկագոյն նահանգները ձեռքէ հանել կուտայ։

Եթէ, ինչպէս որ քիչ մը չափազանց ընդհանրացնելով ըսուած է, նենգամտութիւնը Արեւելցիներուն իմացականութիւնն է, Սուլթանը կրնայ իրմէնց մէջ հանձարեղ մարդ մը նկատուիլ։ Իրա՛ւ ալ, նենգամտութեա՛մբ է որ հասաւ իշխանութեան ան՛ոմ է որ գահ, կը մնայ հոն եւ ան՛ոմ է որ կը կառավարէ։

Թագուն յամառութեամբ մը տոգորուած տեղի չի տար ուժին, մինչեւ, որ համոզուած չըլլայ թէ՝ դարձեալ պիտի կրնայ ձեռք բերել, ինչ որ ստիպուած էր ձեռքէ հանել։ Ճարահատել չի գիտեր, խորունկ հաչիւ ընող մըն է, եւ միշտ նոր հնարագիտութիւններով վանդեներէ գիտէ խուսափիլ, ճարպիկ թակարդ լարող մը, իր թշնամիներուն հանդէպ՝ ամէն ցածութիւններու ընդունակ է երբ անոնցմէ կը վախնայ, եւ ամէն անգթութիւններ կը գործէ երբ անոնց յաղթած է, իր վրէժխնդրութիւնները ի՛ր ըմբոխիշնե՛նքնան աւելի հեշտանքով մը, ո՛րքան աւելի համբերութեամբ մնուցած է զանոնք գաղտնապէս։

Ո՞չ միայն զինքը նեղող մարդու մը կեանքը բան մը չարժեր իր քով, այլ և կարծես թէ՝ թափուած արիւնը ի՛մանալ ու կը հրմուեցնէ իր հիւանդ ջիղերը, որոնք կոտրուելու աստիճան լարուած են միշտ։

«Իրիկունը, քնանալէ առաջ — կը պատմէին իր մտերիմներէն մէկը — ընթերցում ընել կուտայ, իր սիրական գիրքերը մարդասպանութիւններով ու գըլխատումներով միայն լեցուն են։ Ոճիրներուն ծնունդոցը՝ իր գանկը բռնկցնելով։ քնանալէ կ'արգիլէ զինքը։ Բայց երբ ընթերցումը կը հասնի այն տեղը, ուր արիւնհեղութիւն կայ, իսկոյն կը հանդարտի և քունը կը տանի։»

* * *

Ապտիլ Համիտ ի բնէ անգութ է արդարեւ։ Երբ որ Նէպլի աղան Թայֆայի մէջ ձիթոտուած պարաններով խեղդամահ ըրած էր տարաբաղդ Միհնաթ եւ Մահմուտ ճէլալէտտին բաշաները, Սուլթանը տեսնել ուզելով իր զոհերուն գլուխները, հրամայեց որ զմասուին ու Պոլիս բերուին անոնք։

Իրաւ է որ ատոր մէջ տեսնել պէտք է նաեւ անվստահութենէն ներշնչուած զգուշաւորութիւն մը։ Ապտիլ Համիտ կուզէր ապահով ըլլալ թէ՝ իր երկու թշնամիները մեռած էին։

Փառիշահին այս կասկածամտութիւնը՝ խելագարութեան աստիճանին կը մատնեար երբեմն Դատրի բաշան, որ իր աչքէն ինկած ու Խիրնէի կուսակալ անուանուած էր, ծածանակ մը վերջը մեռաւ հոն։ Իր մարմինը պէտք է Պոլիս թաղուէր եւ իր դիակը կրող դագաղը ճամբայ հանուած էր, երբ Սուլթանը յանկարծ հրամայեց որ ետ դարձուէր հոն ուրկէ կուգար, որովհետեւ կը կասկածէր թէ՝ Դատրի բաշան պատմակերը, մտաւորական զարգացումը կը ճնչէ, իր կայրսութիւնը կը քանդէ, անոր գեղեցկագոյն նահանգները ձեռքէ հանել կուտայ։

Եթէ, ինչպէս որ քիչ մը չափազանց ընդհանրացնելով ըսուած է, նենգամտութիւնը Արեւելցիներուն իմացականութիւնն է, Սուլթանը կրնայ իրմէնց մէջ հանձարեղ մարդ մը նկատուիլ։ Իրա՛ւ ալ, նենգամտութեա՛մբ է որ հասաւ իշխանութեան ան՛ոմ է որ գահ, կը մնայ հոն եւ ան՛ոմ է որ կը կառավարէ։

Թագուն յամառութեամբ մը տոգորուած տեղի չի տար ուժին, մինչեւ, որ համոզուած չըլլայ թէ՝ դարձեալ պիտի կրնայ ձեռք բերել, ինչ որ ստիպուած էր ձեռքէ հանել։ ճարահատել չի գիտեր, խորունկ հաչիւ ընող մըն է, եւ միշտ նոր հնարագիտութիւններով վանդեներէ գիտէ խուսափիլ, ճարպիկ թակարդ լարող մը, իր թշնամիներուն հանդէպ՝ ամէն ցածութիւններու ընդունակ է երբ անոնցմէ կը վախնայ, եւ ամէն անգթութիւններ կը գործէ երբ անոնց յաղթած է, իր վրէժխնդրութիւնները ի՛ր ըմբոխիշնե՛նքնան աւելի հեշտանքով մը, ո՛րքան աւելի համբերութեամբ մնուցած է զանոնք գաղտնապէս։

Ո՞չ միայն զինքը նեղող մարդու մը կեանքը բան մը չարժեր իր քով, այլ և կարծես թէ՝ թափուած արիւնը ի՛մանալ ու կը հրմուեցնէ իր հիւանդ ջիղերը, որոնք կոտրուելու աստիճան լարուած են միշտ։

«Իրիկունը, քնանալէ առաջ — կը պատմէին իր մտերիմներէն մէկը — ընթերցում ընել կուտայ, իր սիրական գիրքերը մարդասպանութիւններով ու գըլխատումներով միայն լեցուն են։ Ոճիրներուն ծնունդոցը՝ իր գանկը բռնկցնելով։ քնանալէ կ'արգիլէ զինքը։ Բայց երբ ընթերցումը կը հասնի այն տեղը, ուր արիւնհեղութիւն կայ, իսկոյն կը հանդարտի և քունը կը տանի։»

* * *

Ապտիլ Համիտ ի բնէ անգութ է արդարեւ։ Երբ որ Նէպլի աղան Թայֆայի մէջ ձիթոտուած պարաններով խեղդամահ ըրած էր տարաբաղդ Միհնաթ եւ Մահմուտ ճէլալէտտին բաշաները, Սուլթանը տեսնել ուզելով իր զոհերուն գլուխները, հրամայեց որ զմասուին ու Պոլիս բերուին անոնք։

Իրաւ է որ ատոր մէջ տեսնել պէտք է նաեւ անվստահութենէն ներշնչուած զգուշաւորութիւն մը։ Ապտիլ Համիտ կուզէր ապահով ըլլալ թէ՝ իր երկու թշնամիները մեռած էին։

Փառիշահին այս կասկածամտութիւնը՝ խելագարութեան աստիճանին կը մատնեար երբեմն Դատրի բաշան, որ իր աչքէն ինկած ու Խիրնէի կուսակալ անուանուած էր, ծածանակ մը վերջը մեռաւ հոն։ Իր մարմինը պէտք է Պոլիս թաղուէր եւ իր դիակը կրող դագաղը ճամբայ հանուած էր, երբ Սուլթանը յանկարծ հրամայեց որ ետ դարձուէր հոն ուրկէ կուգար, որովհետեւ կը կասկածէր թէ՝ Դատրի բաշան

ՍՈՒԼԹԱՆ ՄԷՀՄԷՏԻ ԹՐԱԿԱՊՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱՓՕՐ

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երէկ Թուրքիոյ մայրաքաղաքը համազգային ոգեւոր մը երեւոյթը զգեցած էր։ Ինչպէս պետական բոլոր պաշտօնատուներ եւ հաստատութիւններ, նոյնպէս բոլոր պետական, հայ յոյն թէ օտարազգի հանրային եւ մասնաւոր վարժարանները, վաճառատուներ, սեղանաւորական հաստատութիւններ, վաճառատուներ, եւն. փակ էր մնային։ Աւելորդական հրապարակը հանդիսաւոր դարձրեց ուսեալ դասը։ Իսկ, սարը փոխարէն, ժողովրդային մեծ ոգեւորութիւն մը կը նշմարուեր ամէն կողմ, մասնաւանդ այն տեղերուն վրայ ուրիկ պիտի անցներ կայսերական թափորը։ Էյուպեան սկսեալ մինչեւ Թոփ Գափուի Պալատը, ճամբուն երկու կողմերը ամէն ազգէ եւ երկու տեսէ անօրինակ բազմութիւն մը հաւաքուած էր, մինչ զինուորական թափորներ, հեծեալ թէ հետեւակ, երթեւեկներ կ'ընէին նուագածութիւններով, եւ սահմանական պաշտօնեաներ եւ սարիկան-զինուորներ կը հսկէին կարգապահութեան։

Նոր Սալթանին գահակալութիւնը մեծ խանդավառութիւն կը պատճառէր ժողովուրդին որ եղեռնագործ չարաղէտ վեհապետի մը բռնակալութենէն փրկուած երայլեւ, եւ կ'ողջունէր ազատագրը եւ ժողովրդապետ վեհապետ մը, Սուլթան Մէհմէտ Ե. որուն գահակալութեան ձեւակերպութիւնները պիտի լրանային երկրի մեծ արարողութեամբ՝ Թրակապութեամբ։ Դրշոյազարդութիւնները՝ բոլոր հաստատութիւններու, հանրային թէ մասնաւոր շէնքերու եւ վաճառատուներու վրայ՝ գեղանպեղ տեսարան մը կը պարզէին ամենուրեք։ Մայրաքաղաքիս ամէն կողմերէն ժողովուրդ մը փութացած էր տեսնել կայսերական թափորը, որուն պերճանքն ու հանդիսաւորութիւնը ա՛յնքան փառաւոր պիտի ըլլային։

* * *

Մեկնումը

Վեհ. Սուլթան Մէհմէտ Ե. երեկ ժամ 4½-ին «Սէլամլըք» շոգեմակոյկով ճամբայ ելաւ Տոլմա Պաղչէի կայսերական Պալատէն, իրեն ուղեկցելով էր ընտանիքին անդամները եւ Պալատական ուսգանին։ Այդ պահուն Թնդասիներուն սկսան արձակել՝ ծանուցանելով կայսեր մեկնումը։ Միւնասի ատեն, նաւահանգստին բոլոր շէնքերը սկսան փայլատակել սուլիւ։ Կայսեր շոգենաւակին Քէ՛ առջեւի կողմէն եւ Քէ՛ հետեւէն ուրիշ շոգենաւեր կ'ընթանային։ Թափորը հանդիսաւոր դանգաւ՝ գնաց Էյուպի նաւահանգիստը։ Հոն Ն. Վեհափառութիւնը դիմաւորեցին բոլոր նախարարները, հեծեալ պետերը, զինուորական հրամանատարները եւ զինուորները։ Կայսրը իր հետեւորդներուն հետ հեռաւոր Էյուպի դամբարանը գնաց։ Դամբարանին առջեւ նախարարները բարի գալուստի մեծարական ողջոյնը մատուցին։

Ցեսոյ հանդիսաւոր մուտք գործեցաւ գահերանին ներս, ուր կայսրը իրեն յատկացուած վայրին մէջ պահ մը հանգիստ առաւ։

ԾՈՎԻՆ ՎՐԱՑ

Կայս. շոգենաւը մեծ ոգեւորութեամբ ողջունուեցաւ ամբողջ անցքին վրայ։ Կանաչէն արդէն բացուած էին երկու կամարները։ Ոսկիգլխի շոգենաւերը մարդ չէին փոխադրեր, այլ զինուոր։ Մակոյկներու ցոյցը, դունագեղ ու շարժում, ճանճերու երամներու պէս կ'երանգաւորէին Ոսկիգլխիրը։ Ամբողջ շոգենաւերը գրաշաղարդուած էին մեկ ծայրէն միւսը դունագեղ դրշիներով։ Հին կամուրջէն ներս մարտանաւերն ալ գրաշաղարդուած ու պարարուած էին։ Ամբողջ ծովեզերքի շէնքերն ալ գրաշաղարդուած էին եւ խուռն բազմութիւն հաւաքուած էր նաւամատոյցները, սպասելով անցքին։ Մակոյկներն ալ, առագաստ ու գրաշ պարած անցնելու էյուպ կը փոխադրէին կիր, ծեր, պատ, խուռն բազմութիւն։ Ժամը 4½-ին առեւանները երբ կայս. անցքին նշանը արուեցաւ, ամէն կողմ յանկարծ սգեւորութիւնը սկսաւ։ Կայս. շոգենաւը իր մեծ կայմերուն վրայ պարած էր Վեհ. Մէհմէտ Ե.-ի յատուկ արեգակնակերպ եւ թուրայով դրօշը։ Փոքր դրօշակներ չէին կախուած շոգենաւերուն վրայ։ Օտար պատգամաւորներուն շոգենաւերը որոնք Գալատայ նաւահանգիստին մէջ կը դրնուէին, ողջունելին Սեյիւլուլա շոգենաւը, որուն կ'առաջնորդէր «Գիւլիւք Տըմըզ» շոգեմակոյկը, ուր կը գտնուէր նաւահանգիստի վերահսկուն։ «Գիւլիւք Տըմըզ», «Զիյնէթ», «Քասէր» եւ «Սուլուլիթ» շոգեմակոյկերը եւ պալատի մակոյկները կը հետեւէին կայս. շոգենաւին իրենց մէջ ունենալով կայս. գերդաստանը եւ ասիաբնակները։ Օտար պատգամաւորներ մէջ նաւագնացները բարեւի կոչած էին եւ նաւագնացները բարեւի կոչած էին եւ նաւագնացները բարեւի կոչած էին։ Ամբողջ ծովեզերքի շէնքերն ալ գրաշաղարդուած էին եւ խուռն բազմութիւն հաւաքուած էր նաւամատոյցները, սպասելով անցքին։ Մակոյկներն ալ, առագաստ ու գրաշ պարած անցնելու էյուպ կը փոխադրէին կիր, ծեր, պատ, խուռն բազմութիւն։ Ժամը 4½-ին առեւանները երբ կայս. անցքին նշանը արուեցաւ, ամէն կողմ յանկարծ սգեւորութիւնը սկսաւ։ Կայս. շոգենաւը իր մեծ կայմերուն վրայ պարած էր Վեհ. Մէհմէտ Ե.-ի յատուկ արեգակնակերպ եւ թուրայով դրօշը։ Փոքր դրօշակներ չէին կախուած շոգենաւերուն վրայ։ Օտար պատգամաւորներուն շոգենաւերը որոնք Գալատայ նաւահանգիստին մէջ կը դրնուէին, ողջունելին Սեյիւլուլա շոգենաւը, որուն կ'առաջնորդէր «Գիւլիւք Տըմըզ» շոգեմակոյկը, ուր կը գտնուէր նաւահանգիստի վերահսկուն։ «Գիւլիւք Տըմըզ», «Զիյնէթ», «Քասէր» եւ «Սուլուլիթ» շոգեմակոյկերը եւ պալատի մակոյկները կը հետեւէին կայս. շոգենաւին իրենց մէջ ունենալով կայս. գերդաստանը եւ ասիաբնակները։ Օտար պատգամաւորներ մէջ

բազմութիւն տեսնուած չէր 33 տարիէ ի վեր։ Փողոցները եռուզեռի մէջ էին։ Զինուորական եւ ոստիկանական շղթաները հոգիս կրնային կարգապահութեան հսկել ա՛յնչափ շատ էր բազմութիւնը, մանաւանդ գիշերու խժժաւոյժ։ Մինչեւ բարձունքները բազմութիւնը մըրջիւններու պէս խնուած է, գունագեղ երեւոյթ մը ընծայելով նոր-պարթեւ գալոր բլրակներուն եւ գերեզմանոցներուն ճերմակ չիրմաքարերուն մէջէն։ Առաւօտէ է վեր հեղկեակ հոն կը հասնէին բոլոր պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները, կրօնական, քաղաքային եւ զինուորական, ոմանք ալ իրենց մեծ համազգենք եւ պատուանշանները հագած։ Հրաւիրեալները ուղղակի կ'առաջնորդուէին Էյուպի մզկիթը որուն բակը լեցուած էր այս շաբաթակ երեւոյթներով։ Հոն հասան նաեւ հոգեւոր պետերը՝ Ցունաց Պատրիարքը Տ. Եսայի՝ մեռոպոլիտ մը եւ գործակատարին հետ, Հայոց Պատր. տեղապահ արշաբունի Սրբազան՝ Գրիգ. Վրդպ. հետ, Հայ. հասարակաց Պատրիարք Տ. Սապղեան՝ Թէրզիպաշեան գերապայծառին հետ, եւ ուրիշ հոգեւոր պետեր, որոնց առաջնորդութեան մասնաւոր յարգարժին մը եւ մեծարանքներ եղան իրենց։ Բոլոր կարգադրութիւնց կը հսկեր քաղաքական օգնական Առիւ պէյ իր օգնականներով։ Պալատական կառքերէ եկած կ'ոգուէին դրան առջեւ, իրենց ոսկեճամուկ ձիավարիներուն հետ միասին։

ԷՅՈՒՊԻՆ ՄԶԿԻՐԸ

Էյուպի մզկիթը Օսմ. մայրաքաղաքին ամէնէն նուիրական մէկ սրբավայրն է։ Հակառակ իւրաքանչիւր հանդիսաւորութեան եւ քիչ մարդ ներս առնելու ոգեւորիչ երեւոյթի մեղի չունենայ, սեր խտացիրը իր հրաւիրագիրով կրցաւ մինչեւ ներս մտնել։ Մզկիթը քառակուսի ձեւի վրայ, բարձակամար մարմարեայ յօրինուածք մըն է։ Կամարը հատուածուած է ուրիշ մարմարեայ թանձրագունդուած սիւներու վրայ։ Կամարը եւ փոքր կամարները ինչպես նաեւ սիւներուն գլուխները ոսկեզօծ գոյնով քանդակներուած են։ Մզկիթին պատերուն մէջերէն վրայ կայ վերնատան ձեւով շուրջանակի յարկ մը բազմութեան համար։ Ճակատը, որուն կողմը՝ Միրքրաք մարմարեայ փորուածքով, երկու կողմը լոգարանաբար մարերով։ Միհրապին ալեհագոյր կայ սանդալ մը ուրկէ գ'ելլուի կայսերական ազօթավայրը որ կը կոչուի «Մաֆի»։ Ասիկա ոսկեզօծ վանդակներով առանձնանոցնակի մը տեղ մըն է, որուն քովը կայ աւելի ընդարձակ յարկ մը սեղմ վանդակներով, կիներուն յատուկ։ Ամեն մզկիթի մէջ կը գտնուին Կայ. «Մաֆի»-ներ, Սուլթանական յանկարծական այցելութեանց եւ հանդիսներու համար։ Մզկիթին ալեհագոյր առաջին սիւնին տակ կայ մարմարեայ բեմ՝ փոքր մինարէի ձեւով, քարոզներու համար։ Կեդրոնէն կախուած է բազմամատեան մեծ ջահ մը եւ քովը կանգնելու ցանց մը՝ ամբողջ շուրջանակի, մարդային հասակէն քիչ մը բարձր դիրքի վրայ։ Գեմինը խորը փռուած է, երկարաձգուած նեղ կարիր մնոներոնով։ Ընդհանուր երեւոյթը սա էր որ, այս հնօրեայ իսլամական յիշատակարանը անչափ մեծցած ու փչացած ըլլալով, հազիւ գոնելի եղած էր կարգաւորել ու քիչ մը փոյլեցնել 20-25 օրէ է վեր։

Մզկիթին բակը ոսկեճամուկ տեսարան մը կը պարզէ։ Վէզիրներ, Պալատներ իրենց մեծ համազգեստին շղթաձակ կուրծքերովը եւ իւլէմաներ՝ իրենց կանանչ ու դեղին վերարկուներուն եւ երիվարներուն փայլովը ամէն կողմ հանդիսաւորութիւն կը սփռէին։

Բակը ամբողջ գորգերով պատուած էր եւ գետնուրան առջեւ օպաներ, շրջապատ բարեւ կեցած։

ԹԻՒՐԷՆ

Մզկիթին մեծ դրան, այսինքն արեւմտեան դրան ճիշդ դիմացը կը գտնուի հարեւանը Էյուպի Թիւրբէն, յախճապակով գեղեցիկ զարդով մը Մզկիթ մը դրան եւ Թիւրբէի դրան միջեւ գտնուող տարածքում բակին կեդրոնը գտնուած են երկու հսկայ եւ գաւառաբար շատ գանակներներ, որոնք՝ նուիրական գաւաթներ մը պէս տարածքում եւ վանդակորով եղերուած են։ Առանց նուիրական եւ պատմական հանգամանք ունին Թիւրբէն ներսով գուրսով յախճապակեայ է։ Կը մտնուի սովորական փայտէն գռնէի մը։ Արտաքին եւ ներքին պատերը ամբողջ քանդակուած են նուիրական խօսքերով։ Հոս է որ տեղի պիտի ունենայ թաղումը։

Ներս մտնել կ'ուզենք, ոտքին հագցածներնուիրեան մը կ'ենթարկուինք գուռը կեցող հաճներէ կ'ըսէ թէ քրիստոնեաներուն ներելի չէ ներս մտնելը։ Դուրսը վանդակապատ պատուհան մը կայ, որուն առջեւ օպաներ եւ կրօնաւորներ՝ անցորդի ազօթքը կ'ընեն։ Անոնց եղբարքն կը մտնեն, ներս նայելու համար։ Ներսը մթնշաղ է։ Տէրվիշներ անկիւնները նստած՝ իրենց սեւ տաք-սարի մէջ ամփփուած, ապաւորիչ պատկեր մը կը ստեղծեն։ Պատերը կախուած են ձեռագրած եւ շրջանակուած նուիրական խօսքեր։ Թուղթ գորգերը գեղեցիկ ծածկած են ճակատը երեք սանդուխ կայ, որմէ ներս կը գտնուի Հաղրէթը Էյուպի գամբարանը։ Արտաքի վանդակապատի մը մէջ, ոսկի տառերէ շինուած ազօթքներով։ Թանկագին ալեհագոյներ եւ կանթեղներ կը շրջապատեն այս քարէի հանգուցեալին վերջին հանգստարանը։ Թիւրբէն ընդարձակ է, 150—200 հոգի առնելու չափ, բայց դուռ գտնուրդներն մասը հոգիս 40—50 հոգի կ'առնէ։

Ցամաք ելլելը

Թիւրբէէն մինչեւ ծովեզերք՝ 2—300 քայլ է։ Ամբողջ գորգերով ծածկուած։ Նաւամատոյցին սկսող երկու կողմը թաղարներով եւ ծաղիկներով զարդարուած։ Երկու շարքի վրայ շարուած էին Համիէի խասայի շահնեի պաշտօնեաները, «երթալուս զրօսանքին նաւագտնուսը, թագիներու սպաներ, Թոփճի զինուորներ, Միւհենտիսխանէի ուսանողները եւ ժանտարմաներ։ Ասոնք ամենն ալ պաշտօնական տարազ հագած էին, ճերմակ ձեռնոցներով եւ զինուորականները իրենց սուրը քաշած։ Պատերէն ներս, գերեզմանոցին պատուհաններուն մէջ եւ վրաները կիներու եւ աղջիկներուն մէջ եւ վրաները կիներու եւ ոտոց բազմութիւն մը կար։

Ժամը 4.35ին փողը հնչեց եւ գոլորն նշանը տրուեցաւ։ Հեռուն կը լսուէր ծափերու եւ կեցցէներու աղմուկը։

Զինուորական հրամանատրը յանկարծ գոչեց.—«Զափրասա սեղմ ատ՛ր»։

Եւ մէկ վարկեանի մէջ բոլոր սուրերը եւ սուիները բարձրացան։

Ժամը 4.40ին շքեղաւոր ժամեցաւ նաւամատոյցին։ Երաժշտախումբը սկսաւ հնչեցնել զինուորական մարշը։ Նաւամատոյցին մօտ չինուած էր փոքր բարձրաւանդակ մը, որպես զի սեթ Սուլթանը աւելի ձի հեծնել, հանկեղ հեծնէ։ Մոտիզերքը կ'սպասէին Սպարքսոր, Շեյխ-իւլ-Իսլամը եւ նախարարներ եւ Սրեսփ. Ժամանակին Նախագահ Ահմէտ Ռիզա պէյ, Մահմուտ Շեվքէթ փաշա զինուորականներու հետ։ Կայ. շքեղաւոր ժամեցաւ եւ գորգապատ կամրջակ մը գետնատեղ ցամաքին եւ շրջեցաւ մինչեւ Խասէմէրներ ամէնէն առաջ դուրս ելան հագուստի պայուտակներ ստանալով։ Նախարարական մարմինը բարեւ կեցաւ։ Սուլթան Մեհմէտ դուրս ելաւ Հագած էր զինուորական մեծ համազգենք, կանանչ ժապաւէն մը կուրծքի՝ ուր շեղակի սուրբագնացներ։ Երբ սկսաւ քալել, իր առջեւէն սկսան երթալ վեց պալատականներ, ձեռքերնին արծաթի թանկագոյներ բռնած։ Իր եւեւէն շքեղաւէն ելան իր երեք թոռները, Դաւիթ Ահմէտ Մուրթազա փաշա, Հասան Ռիզա փաշա, Գ. զօրաբանակին սպայակոյտի պետ Ալի փաշա, Ազատութեան հերոս Նիզամի պէյ եւ քանի մը պետական։ Մեկ ծայրէն մինչեւ պատ դասել «Փասիշարտ չոգ եաշա» ազաղակը։ Ամբողջ անցքին վրայ գեղցիները՝ ձեռքերնին ճակատին զինուորական բարեւ բռնած էին։ Սուլթանը քալելով ոտաս առաջնալ դեպի Թիւրբէն որուն մօտ իր առքին տակ երկու խոյեր մատաղ կարուեցան։ Սուլթանը սիրով կ'ողջունէր բարեւ կեցողները, որոնց մէջ, փաքր դպրոցականներ եւ աղջիկներ, կարմիր, կանանչ դրօշակներ բռնած եւ կուրծքերնին «փասիշարտ չոգ եաշա» վերտառութիւններով, որպէս կ'երգէին։

Այսպէս ժամը 5ին քառասդ մնացած Սուլթանը եւ նախարարական մարմինը հասան Թիւրբէին դրան առջեւ որ բացուեցաւ։

Այս պահուն քանիցս լուսանկարները առին Սուլթանին։

Թիւրբէին մէջ

Սուլթանը ներս մտնելով գնաց նստաւ բուն իսկ դամբարանին դրան առջեւ դրուած թուշեայ հոգեայ եւ թանկագին բարձի մը վրայ։ Անոր շուրջը կային 40—50 հատ սեղմատեղեր, ուր դաջին ծունկի նստան նախարարները եւ ուրիշ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։ Ներսը կային նաեւ Մեվլեվիի չելեբները, Նգիպասի մեվլեվիներուն պես Ահմէտ էֆենտի, 10 Թիւրբեար եւ 3 խասէ։

Սուլթանը ներս մտած տեսնելու դուրսը Խասէմէի խասայի պաշտօնաթեր սպաներ բարձրաձայն եւ եղանակաւոր «փասիշարտ չեվքէթինէ, մեվլեթինէ չոգ եաշա» երգեցին։

Ներսը տարածութիւնը սկսաւ իմաստներուն ազօթասարքերունվը եւ սկսաւ առաջին նամազը, որպէս զի, Սուլթան Մեհմէտ առաջնաւոր դամբարանին դիմի կողմը ուր սեղանի մը վրայ կանանչ ոսկեքանդակ տարեկի մը մէջ դրուած էր Մարգարէին յայտարարն՝ այսինքն Բ. Խալիֆա՝ հաղրէթը Էսմէրի սուրը, մէկ մէթր երկայնութեամբ։ Հոն Զելեպի էֆէն դրած էր երկար «քավուզ»ը վրէի եղերքը կանանչ նուրբ փաթոց մը կապած։ Վրան առած էր Տէվրիշներու երկար սեւ ճիւպին կուրծքին անցուցած մեծ ժապաւենով Օսմանիէ պատուանշանը։ Զելեպի էֆէն երիտասարդ եւ գեղեցիկ մարդ մըն է։ Երբ Սուլթանը մտաւ դամբարանին, Խաղինէ քիհեաքը էնէվմ պէյ սուրը հանեց տարեկէն եւ տուաւ Զելեպի էֆէնին, որ դայն անցուց Սուլթանին մէջքը։ Այս պահուն սկսաւ երգիրդ նամազը։ Կայրը սուրը վրան ելլալով ազօթից հաղրէթը Էյուպի դամբարանը։ Ամբողջ ազօթից հաղրէթը Էյուպի դամբարանի վրայ եւ նամազը կատարեց, մինչ դուրսը ամէն կողմ սկսած էին մինարէներէն բարձրանալ ցորեկուան աղօթքին եզանները։

Զելեպի էֆէն Քուրը Սուլթանին մէջքը անցընելէ առաջ, կայրը իր ձեռքը առաւ դայն, համբուրեց գլուխը դրաւ եւ ետքը տուաւ Զելեպի էֆէնին որ կապեց։

Նամազէն ետքը կարգադրուեցաւ յատուկ ազօթք մը որ կը կոչուի «հաքալ տուսը», որովհեւ սովորութիւն է որ գահաժառանգները մորուք չեն թող տար եւ երբ թագաւոր ըլլան, երբ Խալիֆէ պարտաւոր են մորուք թող տալ։ Սուլթանը երեսփոխելուած էր. ասկէ ետքը մորուք պիտի թող տայ։

Սուլթանը ետքէն մէջքէն քաշեց Քուրը որ իր տեղը դրուեցաւ դարձեալ։

Մզկիթէն մեկնումը

Սուլթանը իր ազօթքը ընելէն ետքապահ մը հանգիստ առաւ եւ ժամը 5.25ին դուրս ելաւ։ Թիւրբէին դրան առջեւէն մինչեւ մզկիթին դուրսի դուռը՝ բարեւի կեցած էին՝ մէկ հզօր քաղաքային սարճանուսները եւ միւս կողմը հրանուորները։ Այս սարճանուսներուն գլուխը կը դանուէին Մերաքիրի նախագահ Սայիտ փաշա եւ Երեսփ. Ժողովին նախագահ Ահմէտ Ռիզա պէյ։ Ենկամանները բռնած պալատականները առջեւէն ճերմակ Քուրին, ետքը նախարարական մարմինը որուն կը հետեւէր Սուլթանը՝ բարեւելով երկու կողմ։ Կայրը անցքին վրայ նշմարեց Նիզամի պէյը եւ սիրալիր ժպիտով մը եւ ձեռքի նշանով մը հրաւիրեց որ հետեւի իրեն։

Կայրը այսպէս գնաց մինչեւ մզկիթին դուրսի դուռը ուր քառակի փռուած կտոր կ'սպասէր, եւ նստաւ։ Մարմարը մարը Սուլթան Մահմուտ փաշան եւ նստաւ կողմեւեցաւ մեծաչուք արքայական թափորը։

Թափորը

Կայսերական թափորին առջեւէն զինուորական ինքնաշարժ կառք մը կ'երթար, որուն կը հետեւէին Սելանիկի հեծեալ ժանտարմաները։ Ցեսոյ կուգային Բիզիէի զինուորները եւ երկու շարք հեծելազօր։ Բան մէջը անջրպետ մը եւ, հրաւիրեալ երեսփոխանները, նախարարները, կրօնական եւ քաղաքային պաշտօնատարները եւ հոգեւոր պետերը իրենց կառքերուն մէջ նստած կարգաւ կը հետեւէին թափորին, որոնցմէ եաքն ալ, հինգ մէթր հեռաւորութեամբ, կուգային կարգ մը հեծելազօրք։ Ցեսոյ կուգային զինուորական եւ կայսերական արարողութեանները եւ ոստիկանական նախարարը ձիով։ Ասոնք քալելով անջրպետ մը եւեր ալ շարժուն բանակի հրամանատար Շեվքէթ փաշա եւ սպայակոյտին անդամները ամենքն ալ հեծեալ։ Աւելի եաքն ալ նիզակաւոր զինուորներ կուգային։

Այս թափորին եաքն ալ կուգար Սուլթանը՝ բազմած իր կառքին մէջ։ Կառքը քառակի էր. ասէն մէկ ձիու տանը բռնած էին կապոյտ ոսկեճամուկ դեղեամով ձիավարիներ։ Իսկ առաջին ձիին վրայ նստած էր կարմիր դեղեամով ձիավարիկ մը։ Կայսեր կառքին առջեւէն դարձեալ զինուորներ՝ երթալէն, որոնց երկու կողմէն՝ կառքին աջ ու ձախ կողմէն Կայ. Քիկնագանէրէն երկերեակ անձնաւորութիւն կ'ընթանային։ Կայս. կառքէն երեք քայլ անդին զինուորական վարժարանի հեծեալ ուսանողներ կը հետեւէին։ Կայսերական իշխաններու եւ պալատական պաշտօնեաներու կառքերը։ Կայսերական թափորին հետեւէն կուգային Ինդանօթանգութեան վարժարանի ուսանողներն։ Քանի հոգի՝ հեծեալ։ Ասոր ալ կը հետեւէին կայսեր մասնաւոր պաշտօնեաներու կառքերը։ Կայսերական թափորին հետեւէն կուգային Ինդանօթանգութեան վարժարանի ուսանողներն քանի հոգի՝ հեծեալ։ Ասոր ալ կը հետեւէին կայսեր մասնաւոր պաշտօնեաներու կառքերը։ Կայսերական թափորին հետեւէն կուգային Ինդանօթանգութեան վարժարանի ուսանողներն։ Բոլոր պահանջուելուն ազգու զինուորական ոգեւորներ արուեցան երամշտախումբերով։

Թափորը էմիրնէ դարձի դրան առջեւ կեցաւ։ Հոս քաղաքապետ Հաղիմ պէյ, ազ ու հոց մատոյց կայսեր, այսպէս ուտնդարար՝ քաղաքին դրան առջեւ բարի գալուստ եւ բարի մուտք մաղթելով Սուլթան Մեհմէտ Ե.։

Թափորը իր ճամբան շարունակեց մոզովրդային խանգավառութեան, ծափերու եւ բարեւներու մէջ, Ինճիրլի գիւղուսի ճամբով։ Իրր ընդունելութեան վայր՝ այս բաղաքանը որոշուած էր Բազմաթիւ վրաններ կանգնած էին, զարդարուն եւ գեղեցիկ։ Սպաներ եւ պաշտօնատարներ կը կատարէին հիւրասիրութիւնը։

Հոս հաւաքուած էին բոլոր դեսպանները, իրենց պաշտօնատարներով եւ ընտանիքով։ Օտար դեսպանատուներու նուագները՝ ընկերացած էին իրենց դեսպաններուն։ Երկու վրան յատկացուած էր ճոխ շքասեղան մը, որ դրուած էր օտար հիւրերուն տրամադրութեան տակ։ Երբ կայս. Թափորը մտաւ, բոլոր զօրքերը եւ օտար նաւաստիներ բարեւի կեցան։ Կայսրը՝ ոգեւորեց դեսպանները ուրանք պաշտօնական զգեստ հագած՝ իրենց գլխարկները հանելով բարեւեցին Թուրքիոյ Վեհապետին անցքը։ Դեսպաններէն ոմանք հանեցին Թափորին, իսկ միւսները Էյուպի ճամբով վերադարձան Բերա։ Էյուպի մզկիթը դեպքան եւ օտար հիւրեր չէին եկած։

Ժամը 6ին ասոնները Թափորը հասաւ Ֆաթիհ, եւ կայսրը պահ մը այցելեց գամբարանը եւ ազօթեց, ու քիչ ետք դարձեալ ճամբայ ելաւ։

Ֆաթիհէն ապին ոգեւորութիւնը աւելի մեծ էր։ Ամբողջ ճամբուն վրայ յատուկ տեղեր չինուած էին եւ բազմութեան վրայեն արուած։ Գաղաքը աւելի պերճ եւ հանդիսաւոր երեւոյթ մը առած էր։ Մոտիզերը եւ կեցցէները փոխուած փոխուց կը շարունակուէին առ վերջ ազգուքի չդիմայով մը։

Ժամը 7½ին էր որ Թափորը հասաւ Սուլթան Գայազիտի հրապարակը ուր յաղթական կամար մը չինուած էր։ Այս յաղթական կամարը ինչպէս նաեւ Խարհրդարանին առաջինը, իրարու նման են եւ չինուածքնին ամար լծախստած է 300 ոսկի։ Ցեղաթական կամարները կանգնած են քառակուսի չորս սիւներու վրայ այս սիւները դերանոցով լցրնուած են եւ չորքը մարմարեայ կամարներով պատուած՝ այնպէս որ «մալիֆէ» սիւներ կը կը կարծուէին հեռուէն։ Սիւներուն վերի կողմերը՝ դրօշակներով զինուած չէին։ Վրան կամարը եւ ճակատը մեծ վերտառութիւն մը՝ «Փասիշարտ չոգ եաշա, բաներով։ Իրենց տակը չատ սիրուն էր եւ կայսրը պահ մը կենալով Սպարապետ Դրան առջեւ դիտեց այս յաղթական կամարը։ Կամարին մօտ կեցած էին Օսմ. հանդիսարանին ամբողջ ուսանողները, կուրծքերնին կարմիր ժապաւէններով։

Թափորին անցած ամէն տեղերը ծափահարութիւն նաեւ Մահմուտ Շեվքէթ փաշա եւ Նիզամի ու Էնվեր պէյերը։

Թափորը անցաւ Տիվան Եոլի ճամբով Այասոֆիայի հրապարակը ուր եւս անցաւ յաղթական կամարին տակէն։ Խարհրդարանի հրապարակը բարեւի կեցած էին օտարազգի զինուորներ եւ Խարհրդարանէն մինչեւ Թափ դարձի պալատին առաջին դուռը կեցած էին զինուորական բժշկական վարժարանին եւ Սանայի վարժարանին ուսանողները, ուսերը քաշած եւ բարեւ կեցած։

Սուլթանը ամբողջ ճամբուն վրայ անընդհատ կը բարեւէր եւ կը ժպտէր ժողովուրդին, զինուորներուն եւ դպրոցականներուն։

Այս Թափորը մեծ ուրախութիւն պատճառեց ժողովուրդին, որպիսեան պատ եղաւ մօտէն տեսնելու իր նոր Վեհապետը։ Շատեր փառք կուտային որ վերջապէս իրենց Սուլթանը կը տեսնէին այսպէս իրենց մօտ, քանի որ գոհունակաբար երեւ չէր համբարձեր ասանկ թափոր մը կազմել, եւ երբ պարտաւորիչ կերպով տարին մէկ անգամ Պոլիս անցնէր, ծալի եւ ցատքի վրայ ամէն հաղորդութիւն կը գտնէր, փողոցները եւ ճամբուն վրայի շէնքերը կ'տարեւուէին եւ քիչ մը առաջ անցնելու փափաք ունեցողները կը բռնատրեւուէին ոստիներով...։

Թափ-դափուի պալատն մէջ

Սուլթանը երբ Թափ-դափուի պալատի Բ.դրան առջեւ հասաւ, հոն շարուած էին այլեւայլ ազգաց հոգեւոր պետերը, իսկ անոնց դիմաց կեցած էին ծերակատարները, երեսփոխանները եւ ոստիճանաւորները։ Սուլթանը զանոնք տեսնելուն պէս կառքէն վար իջաւ, եւ յաջորդաբար բոլոր հոգեւոր պետերուն ձեռքը սեղմեց. սկսաւ Ցունաց Պատրիարքէն Ցեսոյ հարց Թէ քանի մը քայլ առաջ անցած էր, Անտէ Մուլթիր փաշա քաւ Թէ երեսփոխանները ոտքի են։ Սուլթանը ասոր վրայ եւ դարձաւ եւ հետեւեալ խօսքերը ըրաւ երեսփոխաններուն. «Բոլոր երեսփոխանները դա դա գտնուելիութիւն յայտնել կ'ուզեմ։ Ահա՛ ազատութեան փառքով փառաւորուեցայ։ Տէրերէ երեսփոխան Կարբի պէյ բարձրաձայն գոչեց. «Կեցցէ՛ մեր ազատութիւնը։ Այս խօսքը ներկաներուն կողմէ ծափահարութեամբ ընդունուեցաւ։

Սուլթանը դարձեալ յատականալով, համբուրեց Սուլթան Օսմանի Ղուրանը եւ Մանտաքը Շերիֆը եւ դառնալով ներկայ եղողներուն ըսաւ. «Ասատնալ Բամազանի 15ին ալ կը հանդիպիմ եւ այն ժամանակ Խրբդայի Շերիֆն ալ կը համբուրեմ։

Պալաս վերադարձ

Սուլթանը մտաւ մզկիթ եւ ազօթեց։ Ետքը, հնգամ երկնի կառք մը՝ միւս իր դեմը ունենալով Սուլթան փաշան։ Երբ կառքը կը մեկնէր Պալատին Սարայ-Գրանիի դրան առջեւէն, կայսրը՝ Երեսփ. Ժողովի նախագահ Ռիզա պէյի ձեռքը բռնելով՝ քիչ մը խօսեցաւ եւ յետոյ բարեւելով մեկնեցաւ։ Իր կառքին հետեւեցան կը հետեւէին պալատականներ եւ պատներ։ Սարայ-Գրանիի լեղուակը զինուորական զօրաններով լեցուած էր, եւ նոյն իսկ Թնդանօթներ ալ կային, որոնք կայսեր մեկնելէն ետք՝ վերադարձան Սպարապետութեան Դուռը։ Սպայ մը ժամանելով կայսեր, խօսեցաւ այս զօրաններուն եւ Թնդանօթներուն մասին։ Կառքը երբ ծովեզերք հասաւ, Սուլթան Մեհմէտ էջաւ եւ նստաւ իր մասնիրով։ Օտար դեսպանատուներու նուագները՝ ընկերացած էին իրենց դեսպաններուն։ Երկու վրան յատկացուած էր ճոխ շքասեղան մը, որ դրուած էր օտար հիւրերուն տրամադրութեան տակ։ Երբ կայս. Թափորը մտաւ, բոլոր զօրքերը եւ օտար նաւաստիներ բարեւի կեցան։ Կայսրը՝ ոգեւորեց դեսպանները։ Ուրանք պաշտօնական զգեստ հագած՝ իրենց գլխարկները հանելով բարեւեցին Թուրքիոյ Վեհապետին անցքը։ Դեսպաններէն ոմանք հանեցին Թափորին, իսկ միւսները Էյուպի ճամբով վերադարձան Բերա։ Էյուպի մզկիթը դեսպան եւ օտար հիւրեր չէին եկած։

Ժամը 6ին ասոնները Թափորը հասաւ Ֆաթիհ, եւ կայսրը պահ մը այցելեց գամբարանը եւ ազօթեց, ու քիչ ետք դարձեալ ճամբայ ելաւ։

Ֆաթիհէն ապին ոգեւորութիւնը աւելի մեծ էր։ Ամբողջ ճամբուն վրայ յատուկ տեղեր չինուած էին եւ բազմութեան վրայեն արուած։ Գաղաքը աւելի պերճ եւ հանդիսաւոր երեւոյթ մը առած էր։ Մոտիզերը եւ կեցցէները փոխուած փոխուց կը շարունակուէին առ վերջ ազգուքի չդիմայով մը։

Ժամը 7½ին էր որ Թափորը հասաւ Սուլթան Գայազիտի հրապարակը ուր յաղթական կամար մը չինուած էր։ Այս յաղթական կամարը ինչպէս նաեւ Խարհրդարանին առաջինը, իրարու նման են եւ չինուածքնին ամար լծախստած է 300 ոսկի։ Ցեղաթական կամարները կանգնած են քառակուսի չորս սիւներու վրայ այս սիւները դերանոցով լցրնուած են եւ չորքը մարմարեայ կամարներով պատուած՝ այնպէս որ «մալիֆէ» սիւներ կը կը կարծուէին հեռուէն։ Սիւներուն վերի կողմերը՝ դրօշակներով զինուած չէին։ Վրան կամարը եւ ճակատը մեծ վերտառութիւն մը՝ «Փասիշարտ չոգ եաշա, բաներով։ Իրենց տակը չատ սիրուն էր եւ կայսրը պահ մը կենալով Սպարապետ Դրան առջեւ դիտեց այս յաղթական կամարը։ Կամարին մօտ կեցած էին Օսմ. հանդիսարանին ամբողջ ուսանողները, կուրծքերնին կարմիր ժապաւէններով։

Թափորին անցած ամէն տեղերը ծափահարութեան նաեւ Մահմուտ Շեվքէթ փաշա եւ Նիզամի ու Էնվեր պէյերը։

Թափորը անցաւ Տիվան Եոլի ճամբով Այասոֆիայի հրապարակը ուր եւս անցաւ յաղթական կամարին տակէն։ Խարհրդարանի հրապարակը բարեւի կեցած էին զանազան զինուորներ եւ Խարհրդարանէն մինչեւ Թափ դարձի պալատին առաջին դուռը կեցած էին զինուորական բժշկական վարժարանին եւ Սանայի վարժարանին ուսանողները, ուսերը քաշած եւ բարեւ կեցած։

Սուլթանը ամբողջ ճամբուն վրայ անընդհատ կը բարեւէր եւ կը ժպտէր ժողովուրդին, զինուորներուն եւ դպրոցականներուն։

Այս Թափորը մեծ ուրախութիւն պատճառեց ժողովուրդին, որպիսեան պատ եղաւ մօտէն տեսնելու իր նոր Վեհապետը։ Շատեր փառք կուտային որ վերջապէս իրենց Սուլթանը կը տեսնէին այսպէս իրենց մօտ, քանի որ գոհունակաբար երեւ չէր համբարձեր ասանկ Թափոր մը կազմել, եւ երբ պարտաւորիչ կերպով տարին մէկ անգամ Պոլիս անցնէր, ծալի եւ ցատքի վրայ ամէն հաղորդութիւն կը գտնէր, փողոցները եւ ճամբուն վրայի շէնքերը կ'տարեւուէին եւ քիչ մը առաջ անցնելու փափաք ունեցողները կը բռնատրեւուէին ոստիներով...։

Թափ-դափուի պալատն մէջ

Սուլթանը երբ Թափ-դափուի պալատի Բ.դրան առջեւ հասաւ, հոն շարուած էին այլեւայլ ազգաց հոգեւոր պետերը, իսկ անոնց դիմաց կեցած էին ծերակատարները, երեսփոխանները եւ ոստիճանաւորները։ Սուլթանը զանոնք տեսնելուն պէս կառքէն վար իջաւ, եւ յաջորդաբար բոլոր հոգեւոր պետերուն ձեռքը սեղմեց. սկսաւ Ցունաց Պատրիարքէն Ցեսոյ հարց Թէ քանի մը քայլ առաջ անցած էր, Անտէ Մուլթիր փաշա քաւ Թէ երեսփոխանները ոտքի են։ Սուլթանը ասոր վրայ եւ դարձաւ եւ հետեւեալ խօսքերը ըրաւ երեսփոխաններուն. «Բոլոր երեսփոխաններուն դա դա գտնուելիութիւն յայտնել կ'ուզեմ։ Ահա՛ ազատութեան փառքով փառաւորուեցայ։ Տէրերէ երեսփոխան Կարբի պէյ բարձրաձայն գոչեց. «Կեցցէ՛ մեր ազատութիւնը։ Այս խօսքը ներկաներուն կողմէ ծափահարութեամբ ընդունուեցաւ։

Սուլթանը դարձեալ յատականալով, համբուրեց Սուլթան Օսմանի Ղուրանը եւ Մանտաքը Շերիֆը եւ դառնալով ներկայ եղողներուն ըսաւ. «Ասատնալ Բամազանի 15ին ալ կը հանդիպիմ եւ այն ժամանակ Խրբդայի Շերիֆն ալ կը համբուրեմ։

Պալաս վերադարձ

Սուլթանը ժամ մզկիթ եւ ազօթեց։ Ետքը, հնգամ երկնի կառք մը՝ միւս իր դեմը ունենալով Սուլթան փաշան։ Երբ կառքը կը մեկնէր Պալատին Սարայ-Գրանիի դրան առջեւէն, կայսրը՝ Երեսփ. Ժողովի նախագահ Ռիզա պէյի ձեռքը բռնելով՝ քիչ մը խօսեցաւ եւ յետոյ բարեւելով մեկնեցաւ։ Իր կառքին հետեւեցան կը հետեւէին պալատականներ եւ պատներ։ Սարայ-Գրանիի լեղուակը զինուորական զօրաններով լեցուած էր, եւ նոյն իսկ Թնդանօթներ ալ կային, որոնք կայսեր մեկնելէն ետք՝ վերադարձան Սպարապետութեան Դուռը։ Սպայ մը ժամանելով կայսեր, խօսեցաւ այս զօրաններուն եւ Թնդանօթներուն մասին։ Կառքը երբ ծովեզերք հասաւ, Սուլթան Մեհմէտ էջաւ եւ նստաւ իր մասնիրով։ Օտար դեսպանատուներու նուագները՝ ընկերացած էին իրենց դեսպաններուն։ Երկու վրան յատկացուած էր ճոխ շքասեղան մը, որ դրուած էր օտար հիւրերուն տրամադրութեան տակ։ Երբ կայս. Թափորը մտաւ, բոլոր զօրքերը եւ օտար նաւաստիներ բարեւի կեցան։ Կայսրը՝ ոգեւորեց դեսպանները։ Ուրանք պաշտօնական զգեստ հագած՝ իրենց գլխարկները հանելով բարեւեցին Թուրքիոյ Վեհապետին անցքը։ Դեսպաններէն ոմանք հանեցին Թափորին, իսկ միւսները Էյուպի ճամբով վերադարձան Բերա։ Էյուպի մզկիթը դեսպան եւ օտար հիւրեր չէին եկած։

Ժամը 6ին ասոնները Թափորը հասաւ Ֆաթիհ, եւ կայսրը պահ մը այցելեց գամբարանը եւ ազօթեց, ու քիչ ետք դարձեալ ճամբայ ելաւ։

Ֆաթիհէն ապին ոգեւորութիւնը աւելի մեծ էր։ Ամբողջ ճամբուն վրայ յատուկ տեղեր չինուած էին եւ բազմութեան վրայեն արուած։ Գաղաքը աւելի պերճ եւ հանդիսաւոր երեւոյթ մը առած էր։ Մոտիզերը եւ կեցցէները փոխուած փոխուց կը շարունակուէին առ վերջ ազգուքի չդիմայով մը։

Ժամը 7½ին էր որ Թափորը հասաւ Սուլթան Գայազիտի հրապարակը ուր յաղթական կամար մը չինուած էր։ Այս յաղթական կամարը ինչպէս նաեւ Խարհրդարանին առաջինը, իրարու նման են եւ չինուածքնին ամար լծախստած է 300 ոսկի։ Ցեղաթական կամարները կանգնած են քառակուսի չորս սիւներու վրայ այս սիւները դերանոցով լցրնուած են եւ չորքը մարմարեայ կամարներով պատուած՝ այնպէս որ «մալիֆէ» սիւներ կը կը կարծուէին հեռուէն։ Սիւներուն վերի կողմերը՝ դրօշակներով զինուած չէին։ Վրան կամարը եւ ճակատը մեծ վերտառութիւն մը՝ «Փասիշարտ չոգ եաշա, բաներով։ Իրենց տակը չատ սիրուն էր եւ կայսրը պահ մը կենալով Սպարապետ Դրան առջեւ դիտեց այս յաղթական կամարը։ Կամարին մօտ կեցած էին Օսմ. հանդիսարանին ամբողջ ուսանողները, կուրծքերնին կարմիր ժապաւէններով։

Թափորին անցած ամէն տեղերը ծափահարութեան նաեւ Մահմուտ Շեվքէթ փաշա եւ Նիզամի ու Էնվեր պէյերը։

Թափորը անցաւ Տիվան Եոլի ճամբով Այասոֆիայի հրապարակը ուր եւս անցաւ յաղթական կամարին տակէն։ Խարհրդարանի հրապարակը բարեւի կեցած էին զանազան զինուորներ եւ Խարհրդարանէն մինչեւ Թափ դարձի պալատին առաջին դուռը կեցած էին զինուորական բժշկական վարժարանին եւ Սանայի վարժարանին ուսանողները, ուսերը քաշած եւ բարեւ կեցած։

Սուլթանը ամբողջ ճամբուն վրայ անընդհատ կը բարեւէր եւ կը ժպտէր ժողովուրդին, զինուորներուն եւ դպրոցականներուն։

Այս Թափորը մեծ ուրախութիւն պատճառեց ժողովուրդին, որպիսեան պատ եղաւ մօտէն տեսնելու իր նոր Վեհապետը։ Շատեր փառք կուտային որ վերջապէս իրենց Սուլթանը կը տեսնէին այսպէս իրենց մօտ, քանի որ գոհունակաբար երեւ չէր համբարձեր ասանկ Թափոր մը կազմել, եւ երբ պարտաւորիչ կերպով տարին մէկ անգամ Պոլիս անցնէր, ծալի եւ ցատքի վրայ ամէն հաղորդութիւն կը գտնէր, փողոցները եւ ճամբուն վրայի շէնքերը կ'տարեւուէին եւ քիչ մը առաջ անցնելու փափաք ունեցողները կը բռնատրեւուէին ոստիներով...։

Թափ-դափուի պալատն

մաքրուել պղտոր ամպերէ, տեղւոյն Մ. եւ Ց. Քօմիտէն իբր թէ ժողովուրդին եւ հայրենիքին ապահովութեանը համար լուրջ ձեռնարկներ ընելը յայտնոյ յայտարարութիւններ փակցնել սկսաւ փողոցի պատերուն վրայ, եւ այս առասաւ ալ իր անդամներէն կարգ մը ներկայացուցիչներ զրկեց եկեղեցին, հոն ժողովուրդը յորդորելու համար որ չվախնայ եւ շարան իջնէ անկասկած։ Ո՞ւր էին սակայն այդ յորդորներն ու յայտարարութիւնները չարաթէ մը է վեր։

Մենք չենք ժխտեր սակայն որ նոյն այս քսանչորսէն անդամներէն մին եր որ 4 օր առաջ առաջնորդարանի մէջ գոյատգամբ ներկայութեանը կը պնդէր եւ հաստատել իսկ կ'ուզեր թէ վախնալու չէ, ոչինչ կայ մտնելու, մինչդեռ անոնց քաղաքին պետերու առաներուն մէջ դրուած մրցանկներու մէջ «Զարդ ընդունած չընենքի մարն ասք վիճաբանութիւններ կ'ելլային։

Ո՞ւր եւ որո՞ւ հավատիլ ասկն է որ ապրինք։

Հայութեան բանակցութիւնն է թէ որուն յանձներ ենք մեր կեանքն։ Նոյնպէս, թէ ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան դրոշն է որ կը ծածանի մեր վրայ, մենք եւս չի կրցանք լուծել ասկէն այս հանելուկը։

Հարուածը սոսկալի է արդարեւ Հայութեան համար ընդհանրապէս եւ Կիլիկիոյ համար մասնաւորապէս, թէ օրական է զոնէ քաղաքական այն փոթորիկին, յայտնի չէ՛ դեռ, թէեւ աւերուած գիւղերէն փախչող փախստական մահաւոր վիրաւորներ կը պատմեն թէ իրենցմէ զատ ալ ոչ ոք կայ ազատած եւ նոյնիսկ իրենց հետ փախչող ընկերներն եւս Այնթապէն 6 ժամ հեռու լարդուեր եւ ապանեներ են Քիւրտերէ։ Սա առաջուած իրողութիւն մը համարելու է այլեւս թէ Կ. Թ. Գոլեմի փրոֆէսորներէն Սարգիս Լեւանեան, Ուրիֆայի, Աճիսմանի եւ այլ տեղերու պատուիրներ որոնց Ասանա կ'երթային միւթեան համար ,Օսմանիյէի եկեղեցիին մէջ ողջ ողջ այրեր են։

Ասանայի չբնակիչը պատմ Զէրգէզի մը խօսքերն են հետեւեալները. «Աժբոլ հայկական գիւղերը բոլորու ժամանուած կը ծխային։ եւ ժայռերու եւ մացառներու տակ ժողովային վիրաւորները գիակներ փռուած էին ցրիւ ցրիւ, գիւրաթերը գիւղերը թալանել եւ այրել վերջ լեռները որոնցութեան ելեր են փախստականներու համար»։ Բոլոր այս սեւ իրողութիւններուն առիւ եթէ կայ մը ներքինարական եւ ուրախալի պարագայ մը տեղւոյն համար, այն ալ քաղաքիս յեղափոխականներուն գիտակից՝ անձնուէր պարտասակամութիւնն է, որով անոնք զէն ի ձեռին պատնէշին վրայ եւ պատնէշին դուրս մեռնիլ կ'ուզեն այլեւս, հարուածը իրենց կուրծքին ընդունելով եւ ոչ թէ կռնակէն։

ՏԵՂԱՊԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆԸ Կիր. իրիկուն ուշ ատեն Վարչական Հիւսի փայլին հեռագրով մը կանչուած ըլլալով, ընկերակցութեամբ Գնել վարդ. Գալէմքարեանի նոյն իրիկունը Վարչապետին քով գնաց Դասագիւղէն ուր կը գտնուէր։

Ս. ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ գրած է ուս գեղան Մ. Զինովիէվի թէ էշվիանէն երթալով օգուտի յեսոյ միայն կրնայ երթալ Բեգեղարուի, ներկայանալու համար կայսեր, ինչպէս ըրած են իր նախորդները, եւ ինչպէս կը պահանջէ օրինաւորութիւնը իրեւ գլուխ եւ պետ եկեղեցւոյ, եւ այդ հանգամանքով միայն կրնայ խօսիլ եւ բանակցիլ։

ՆԵՐՔԻՆ

ՄԱՇՄՈՒՏ ՇԵՎՔԷԹ ՓԱՇԱ

Ամէնուն կոչմէ հասատուցաւ թէ վերջին դեպքերէն ի վեր Մահմուտ Շեվքէթ փաշա ամէնէն հարուածուած Օսմ. հրամանատարն է։ Գ. եւ շարժուն զօրաբանակի հրամանատար Մահմուտ Շեվքէթ փաշա՝ երբ լսեց որ վերջին ապրամարութիւնները հայրենիքը մեծ վտանգի մը ենթարկած են, անմիջապէս, վրճռականօրէն, իր բանակին գլուխը անցաւ, եւ հրամանատարութիւնը առանձնեցաւ Արդէն ապատարական դեպքը չտեսած՝ հասկցուած եր թէ Եզլոզի մասը կար գործին մէջ։ Կը նշանակէր թէ Ճուլիս 11ի դեպքը վերջ չեր դրած։ Պարզապէս Օսմ. Երեսփ. ժողովի չենքին դուռը գոցել կ'ուզուէր։ Ահա Մահմուտ փաշա հասատ մասդրութեամբ յեղաշրջումը լրացնելու կարեւոր պարտականութիւնը առանձնեց հայրենասիրաբար։ Իր ճաներովը յաղթողական ոգիները անմիջապէս զինուելու ժամը։ Ինչ որ պէտք էր՝ գրեթէ ամէնը, նոյն իսկ իր հարուածութիւնը այս նուիրական նպատակին զոհեց։ Արդարեւ, Օսմ. պատմութեան ամէնէն փայլուն էջերը պիտի կազմեն Բուսլեվիրանակին կողմէ շարժումը եւ Կ. Գոլոյ քաղաքին՝ ա՛յնքան փառաւոր կերպով պաշարուիլը։ Մահմուտ Շեվքէթ փաշա մեր հպարտութիւնները եւ մեր երախտագիտութիւնը կը գրաւէ իր կարողութիւններովը եւ իր այս յաղթական գործովը։ Ո՛չ միայն հայրենիքը, այլ նաեւ մարդութիւնը գոփնեպարակներ կը հիւսեն անոր՝ որ ազատեց կեանքը հազարաւոր անձերու, որոնք, առանց իրենց զգի պիտի երթային կոտորածի մը։ Մահմեդական զինուորները կուտեցան մարդկութեան, ազատութեան եւ բարոյականի համար, եւ յաղթանակը տարին սէրքիսներն եւ մոլեռանդութեան։ Այս փայլուն յաղթութեան հերոսին դէմքը անմոռանալի չէ Բերայի եւ Ղալաթիոյ ժողովրդեան։ Շատեր տեսան զայն որ ձիով կ'անցնէր փողոցներէն՝ ընդհարումներէն հաքը, հանդարտեցնելու համար քաղաքացիները եւ այլեւլու համար զսպականները որոնք լեցուեցան ամենատեսակ մահեղանական զինուորներովն։ Այն տեղերը ուրիշ կ'անցնէր, ապահովութիւնը կը տիրէր։ Իր յայտարարութիւնները իրենց ազդու ոճովը, ցոյց տուին մայրաքաղաքին թէ կառավարութիւնը դարձեալ ամուր ձեռքերու մէջ կը դտնուէր։ Յայտարարելով թէ բանակը չեր կրնար գործիք ըլլալ այս կամ այն կուսակցութեան, այլ անիկա հայրենիքին փրկութեանը համար միայն կ'աշխատեր,փաստանչարիս գաղափար մը հաստատեց։ Ի՛նչ վայրկեանին, վասն զի պէտք էր ձգել կուսակցական ճգնիմ վեճերը, որոնք հայրենիքը ամենամեծ վտանգի մը մէջ ձգած էին, եւ պէտք էր նայուածքները դէպի աւելի հեռաւոր հորիզոնները դարձնել։ Զօրավարին ճշմարիտ մարդասիրութիւնը եւ իսկ դիմութիւնը նոյնպէս կը յայտնուէին այն ցանկութիւններով զոր ուղղեց ընտանեաց Շերիֆի Սաբրի փաշայի, որ զոհ ինկած էր Մարտ31ի ապստամբներուն։

Ցանկին Մահմուտ Շեվքէթ փաշայի, առաջին ակնարկով երեւան հանուած էր հրամանատար ըլլալէն մարդը։ Զմտանք նաեւ որ Արբրոյ զուակ է ինքը եւ Գազատ Ծնած։ 49 տարեկանին, Ա. ֆերիկութեան ատենին բարձրացաւ։ Աբարայոց զինուորական վարժարանը։ Մահմուտ Շեվքէթ փաշա Գալոյ զինուորական վարժարանը յաճախած է։ Ցեռոյ Գերմանիա զրկուեցաւ, ի գլուխ յանձնաժողովի մը որ պիտի ընդունէր Օպէնհաբրիի մէջ շինուած հրացանները։ Գերմանիոյ մէջ իր զինուորական հմտութիւնը ընդարձակեց։ Թուրքիա վերադառնալէն եւոյ, Թնդանօթարանի գործատեղիներու խորհուրդին պետ անուանուեցաւ։ Բայց իր ուղղամտութիւնը, իր պարկեշտութիւնը քիչ եւոյ անհանոյ Թուրքան Նելոզլի աւագանիին։ Կ. Գալեն հեռացուցաւ՝ իբր Դասագիի կուսակալ։ Ի զուր բողոքեց այս անուանման դէմ՝ իրեն համար որ զինուոր մը էր։

Բայց Նելոզլի մէջ չատ կ'ուզուէր զինքը հեռու պահել, եւ Շեվքէթ փաշա եօթը տարի Սկիւտարի մէջ մնաց՝ կերպով մը տքնարուած։ Շեվքէթ փաշա Գ. զօրաբանակի հրամանատար եղաւ չատ դժուարին ժամանակի մէջ, բայց այդ դժուարութիւնները չվախցուցին զինքը։ Իրմով ալպանական շարժումը զսպուեցաւ։ Իր բանակին մէջ կարգապահութիւնը միշտ կատարեալ եղաւ։ Կարելի է յուսալ թէ ան իր հայրենիքը պիտի կրնայ օժանդակ կատարեալ բանակով մը։

(Օսմանիէր Լոյս)

ԱՏԱՆԱՅԻ ՋԱՐԴԸ ԵՒ ՀԱՄԻՏԻ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ.— Կ. Գալեն կը հեռագրուի Վիեննա թէ Ասանայի կարգէն վերնասուղհայոց համար ըլլալիք հաւաքումը Սբլարդի պալատը գտնուած գրամներէն պիտի ըլլայ։ Անկէց պիտի հանուին նաեւ մահեղանական բանակին ծախքերը, սպաներուն վեց ամսեանները, եւ ամէնց զատ ասոր փոքր մասրատեր պիտի գնուին այդ գրամներէն։ Մահմուտ Շեվքէթ փաշա Թղթակցի մը յայտարարեր է թէ Համիտի բռնակալ հարուածութիւնը քառասուն միլիոն ֆրանկ արեւի է, եւ տարեկան ասկոսը կ'ելլայ վարուսն հազար ոսկի։ Բ. Դուսը եւ թէ զինուորական վարչութիւնը սկսած է խափանել ոգեպիսի գրուածքները եւ հրատարակութիւնները Սուլթանին եւ Խալիֆէութեան պատիւանքը բարձր պահելու համար։

Բ. ԴՈՒՌԸ ԵՒ ԳԱԻԱՌՆԵՐԸ.—Գերմանի Թերթի մը Թղթակիցը կը հեռագրէ Ուրբաթ օրուան Թուով.— Բ. Դուսը մեծ ուշադրութիւն կը նուիրէ Սիրիոյ, Պալեստինի,Միջագետքի եւ արաբիոյ ժողովուրդին բռնած դիրքին։ Այս այլասեռ տարրերուն ընդհանուր մէկ շարժումը չէ որ առ այժմ վախ կը պատճառէ, այլա նոր հոսանք որ վերջին դեպքերուն հետեւութեամբ կազմութիւնը այն կողմերը անոնցապատ է եւ կրնայ տեղական չափ թութիւններ առաջ բերել։ Բ. Դուսը զանազան ծրագրեր կը պատրաստէ միջոցները հանդարտեցնելու համար, ինչպէս նաեւ զինուորական եւ բարեկարգական միջոցներ։

ԵՐԼՍԲԳԻ մէջ տակաւին գտնուող 100 հիները Գեսուրեան ծախքովը պիտի կերակրուին, մինչեւ որ անոնց հետ ամուսնացողներ գտնուին։

ԺՈՒՌՆԱԼՆԵՐԸ.—Զեռնհաս անձնուրութիւն մը յայտարարած է թէ Համիտ ամէնէն աւելի կարեւորութիւն կուտար Զեքի փաշայի եւ Զիւլիֆլի Իսմայիլ փաշային ժուռնալներուն։ Այս վերջինը իր գրած ժուռնալներուն մէջ ամէն վայրկեան կը կրկնէ թէ իր վեհապետին հրամաններուն գործադրութեան կրնայ հանդիսանք մը կը վերադրէ։ Առաջինն ալ չարաւնակ կը կրկնէ իր հաւատարմութեան եւ սարկեան անձնուրութեան հաւատքը։

Ո՞Ի ԿԸ ՊԱՌԿԷՐ ՀԱՄԻՏ.—Զէ գրուած Ապաբլ-Համիտի պատկած բան անկողնը Մեսիայն գտնուած է պարզուկ եւ չուտով քակուելիք մահճակալ մը։ Հաստատեր է որ Համիտ նախանձոտ կը համարեր բազմոցին վրայ փռուիլ իր յարկաթաթիներուն մութ մահերու մէջ։ Համիտ բնաւ չեր ներեր որ ուրիշ մէկը ուղղակի իր երեսին նայի։

ՀԱՄԻՏԻ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ.— Համիտին պանքներու մէջ ունեցած հնչուն հարստութիւնց եւ տեղական ու օտար պանքներու մէջ պահուած իր արժեթուղթերու մէջ ցանկը պարունակող տետրակ մը ձեռք անցուած է։ Արտաքին գործոց նախարարութեան զեկուցեցաւ որ դրամ չարուի Համիտի մինչեւ որ նոր։ Փողովը որոշում մը սաս։ Համիտի ամսաթոշակ յատկացուած է 1000 ոսկի, իսկ իր երեք ամուսնացած զաւակներէն իւրաքանչիւրին՝ 600ական ոսկի, քանի որ Համիտի բռնակալ հարստութիւնը պիտի գրաւուի։

ՋԵՐԲԱՅԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Ոստիկանութիւնը տալի որ Քեռզրանեի կողմը բաղաթիւ Քիւրտեր ձերբակալեց։ Առանցմէ ոմանց վրայէն բիվոլվերներ եւ գանակներ երեւան ելան։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ նախարարութիւնը հրաման զրկեց գաւառային իշխանութեանց,որ կարելի եղածին չափ շուտ կատարուին ոչ-իսլամներու զինուորագրութեան արձանագրութիւնները։

*** Պատերազմական պաշտօնատունը այս չաբթու պիտի ծանուցանէ թէ քաղաքային երկրորդական վարժարաններէ վկայեալ ոչ-իսլամ երիտասարդներ պիտի ընդունուին զինուորական բարձրագոյն վարժարանները։ Իսկ զինուորական երկրորդական վարժարաններու մէջ այսու հետեւ բոլոր Օսմանցի պատանիներ պիտի ընդունուին առանց ցեղի եւ դաւանութեան։

ՀԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՆՈՐ ՓՈՓՈՓՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.—«Նոյնէ Ֆրայէ Բրէսէի Թղթակիցը կը հեռագրէ Նչ.ի թուով.— Ուղղակի Խորհրդարանին անդամներէն նախարարական խորհրդականներ անուանելու գաղափարը հին նախարարներուն եւ Բ. Դրան հնօրեայ քաղաքային շրջանակներուն մէջ դժգոհութիւն առաջ բերած է, նաեւ գաղտնի կերպով հակառակութիւն։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ. — Թէհրանէն երէկ դեսպանատուն եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ նոր Դաշինքը կազմուցաւ Սասաթի Տեվլեթ Վարչապետութեամբ որ պիտի վարէ նաեւ արտաքին գործոց նախարարութիւնը։ Շահին հրամանին համաձայն, նախարարները հնգաւ եւ ազատաբար անձնուրութիւններէ խորհրդականներ պիտի առնեն ժողովականներուն հետ միասին ընտրութեան կանոնագիրը պատրաստելու համար փութով։ Ընտրութեանց պիտի ձեռնարկուի անմիջապէս, որպէս զի ընտրեալները հանին մայրաքաղաք։ Երբ երեսփոխաններուն երկու երրորդը հաստ ըլլան, խորհրդարանը պիտի բացուի։ Շահը ընդգ. ներքուստ չնորհեց քաղաքական բոլոր յանցաւորներուն եւ հրամայեց որ աքսորականները ազատուին կրնան իրենց երկիրները դառնալ։ Ներքին գործոց նախարար եղած է՝ Բրէնս Ֆերման Ֆէրման, արտաքին փոխանորդ Էմիր Նիզամ, դատական՝ Միւշիր Իւա Տեօվլէ, պատերազմական՝ Մուսթէֆի իւլ-մէմալիք, կրթական եւ էվքաֆ՝ Միւթէմէն իւլ Միւլք, եւն.։

ՍԷԼԻՄ ՄԷԼՀԱՄԷ.—Իտալական «Մեսաճէրը» լրագիրը վերապահութեամբ կը ծանուցանէ թէ Օսմ. կառավարութիւնը իտալական կառավարութեան դիմած է՝ Սէլիմ Մէլհամէն Օսմ. կառավարութեան վերադարձնելու, եւ կամ դանձնէիլ տալ թանին կողմէ իրեն տրուած արժէթուղթերը արդելքի տակ առնելու։

ՁԵԿՈՒՑՄ.— Կարգ մը նահանգներէ ուղղակի կերպով Պալատ տեղեկագրութիւններ կ'ելլան։ Եպարքոսութեան կողմէ ներքին գործոց նախարարութեան զեկուցուեցաւ որ այդ ընթացքը Սահմանադրութեան հակառակ ըլլալուն, պէտք է որ այսուհետեւ մի՛միայն Բ. Դրան տեղեկագրութիւն ըլլայ։

ԲԵՐԱՑԻ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ.— Կալաթասարայի մէջ գտնուող ոստիկաններէն եւ քսիսերներէն հարիւր հոգի առի որ երգուցնուն, լիսուն ալ վատուեցան։

*** Բերայի կառավարչատան մէջ ծառայող 750 ոստիկաններէն եւ քսիսերներէն 250ը կա՛մ անկարողութեան եւ կա՛մ զեղծումներու պատճառաւ դուրս պիտի հանուին։

ՍԸՎԱՉԻ կուսակալ անուանուեցաւ Վէֆիգ պէյ որ նոյն կուսակալութիւնը կը վարէր փոխանորդարար։

ԲԵՌԵՐՍԳՈՒՐԿԻ Օսմ. դեսպանատան խորհրդական անուանուեցաւ Ուզիկդրնի Օսմ. դեսպանատան խորհրդական Բաքզդ Բայիթ պէյ, որուն յանձնեց նոյն դեսպանատան նախկին Ա. քարտուղար Ալիբէյ պէյ։

ԱԶԳԸ ԿՐՆԱԾ ԳՐԱՒԻ ՏԱԿ ԱՌՆԵԼ ՀԱՄԻՏԻ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ.— «Թանէպլաց» կը հրատարակէ դերման գլխաւոր պանքաներուն կարծիքները՝ սա՛ խնդրոյն վրայ թէ Համիտի հարստութեան օտար պանքներու մէջ դրուած մասը կրնա՞յ արդեօք ըստ օրէնի դրաւուիլ Թուրք կառավարութիւնէն։ Տրեղեի պանքան կը նկատէ թէ օտար երկիրներու մէջ Համիտին դրած ասանդ դրամները պաղպաղա անոր սեփական անձնական սեպհականութիւն է, այնպես որ Թուրք կառավարութիւնը չի կրնար անոնց դպչիր։ Մէնեալոն ասանկարդ եւ հանրածանօթ պանքան նոյն դատողութիւնը կը յայտնէ, եւ կը յայտարարէ թէ «Ոչ մէկ պանքա պիտի ուզէ Թուրք կառավարութեան ապ՝ Համիտի ասանդ դրած ո եւ է դրամը։ Տեօյչէ Պանքան բացարձակապէս կը հաստատէրպի այս տեսութեան, եւ կը յայտարարէ թէ Համիտի ասանդները չեն կրնար ո եւ է ուրիշ մէկու մը վերադրուիլ։

Գերլինի հասարակաթեն Բրօֆ. Պորքենհագ ուրիշ տեսութիւն մը կը պարզէ, եւ կը յայտարարէ թէ Թուրք կառավարութիւնը կրնայ օրինաւոր տերը ըլլալ Ապտիւլ Համիտի մթիւններուն։ Իրրեւ նախընթաց կը յիշատակէ Հանովերի կերդ Թագաւորին պարագան։ 1869ին Բրաւսիոյ Թագաւորը գրաւեց կերդի թագաւորին հարստութիւնը կամ անոր՝ ոյն մասը, որ Բրաւսիոյ պանքաներուն մէջ դրուած էր։ Բրօֆ. Պորնհագ կը յայտարարէ որ եթէ Ապտիւլ Համիտի ասանդները Թուրք կառավարութեան ալ մերժուին եւ թանքա Գալոյ մէջ մասնաճիւղ ունի, իսկ Թուրք կառավարութիւնը կ'արդարանայ բանի կերպով գրաւելով և իւրացնելով Ապտիւլ Համիտի ասանդները։

Բ. ԴՈՒՌԸ ԵՒ ԳԱԻԱՌՆԵՐԸ.— Բ. Դուսը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ Տիարպեքիրի Վալի Սիւլէյման փաշայի եւ զինուորական հրամատար Լաբիֆի փաշայի դէմ, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ բեռքիօնի քաղաքներէն, կ'ըսեն անգլիական թերթերը։

ԵՑԵԼՔՈՒԹԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՄԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Թէհրանէն 86 մղոն դէպի արեւմտեան հիւսիս կողմանի մօտ ինը ժամ կառագի կարգ մը մղուեցաւ։ Շահին զօրքերուն եւ ապստամբներուն միջեւ, եւ վերջապէս այս վերջիններուն յաղթութեամբ, որոնք գրաւեցին երկու թնդանօթ եւ մեծաքանակ զէնք եւ ռազմամթերք։ Կողմանի կառավարիչը եւ զինուորական հրամատարը անձնասարեղան եւ յեղափոխական կարմիր գրօշը սկսաւ ծածանիլ կողմանի վրայ։ Սպանուածներուն մէջ են նաեւ կողմանի հեղեւոր պարը, որ բեռքիօնի մարդիկ։ Այս դատաւորը կարեւոր յաջողութիւն մըն է յեղափոխականներուն համար, որովհետեւ քաղաքը Բէնթէն եւ Դավրեժէն Թէհրան ասնող առեւտրական ճանապարհներուն անհրաժեշտ վայրն է։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ.—Արտաքին գործոց նախարար Սըր Լուսուրտ Կրէյ, Լրագրական Ընկերութեան հարցերոյթին մէջ անցեալ օր բանախօսելով, ըսաւ թէ Թուրքիոյ վերջին յեղափոխութեան մէջ ամէնէն համակրելիութիւնը կատարեալ էր բարեկարգութեան համար։ Երկար բարկ պիտի չքնենք Կ. Գալոյ վերջին խռովութեանց ծագումը—հաւանաբար այս պարագան իսկապէս ծանօթ չէ—բայց եկաւ ժամանակութեան մեծ վայրկեան մը, երբ Թուրքիոյ մէջ բարեկարգական շարժման վրայ յոյս ունեցողները յանկարծ մայրաքաղաքը տեսան՝ քաղաքային պատերազմի մը եղերքը հասած։ Կռիւ եղաւ, բայց դիտելի էր որ պաշտպանութեան քաղաքային շարերը, օտարահպատակները իրական պաշտպանութիւն տուին, եւ սահմանադրական կուսակցութիւնը ցոյց տուաւ յամառութիւն մը, կարգապահութիւն մը եւ նպատակի ոյժ մը, որ շատ նշանաւոր էր (ծափեր)։ Սըր Լուսուրտ Կրէյ կը հաստատէ թէ այժմ Թուրքիոյ մէջ իշխանութեան գլուխ եղող մարդիկ հին բեժիմի յաստիճանաւորներուն եւ գիտնականներուն մէջ ամենաբարեկամութեամբ պիտի չնային անկարգութեանց եւ կեանքի կորուստի հանդէպ։ Այն իշխանութիւնը՝ որ յաղթապէս սահմանադրական սկզբունքներ հաստատեց Կ. Գալոյ մէջ, պիտի այնքան նոր գժուարին գործ մը է։ Եւ արդարեւ գժուարին գործ մըն է հաստատել իրական քաղաքային վարչութիւն մը, բարեկարգութեան եւ արդարութեան վրայ հիմնուած, բայց դարձեալ Թուրքիոյ կայսրութեան մէջ։ Այս հաւատքով է որ Անգլիոյ մէջ համակրութիւնը անխախտ կը մնայ, եւ անգլիական մամուլին մէջ արտայայտուած ոչ եւ է քննադատութիւն պէտք չէ նայուի իբրեւ հակամարտութեան անկամ մը հանդէպ բարեկարգական շարժման։

ԲԱՐԻՋԵԱՆ ԹԵՐԹԵՐ խնդիր յարուցին թէ սերբութիւնը պիտի միջամտեն, եթէ Օսմ. կառավարութիւնը անգործութիւնը չվերահաստատ Անատոլիի մէջ։ Այս մասին «Ռէվալիչէ Ցայտունեն» կ'հրատարակէ Գերլինէն հեռաւոր հեռագիրը. «Իրագրեալ աղբիւրէ ստացուած տեղեկութեանց համաձայն լուրը չրջանակներու մէջ երբեք նկատողութեան չէ առնուած այս խնդիրը, քանի որ արագ եւ ազատ չելի կերպով կարգապահութիւնը վերահաստատուեցաւ արդէն Կ. Գալոյ մէջ եւ Օսմ. կառավարութիւնն հիմա յայտնի կերպով ամէն ջանք կ'ընէ Ասանայի նման տեղական հանդամանք ունեցող անկարգութիւնները զսպելու եւ անոնց պատճառ եղող յանցաւորները պատժելու համար։ Հաւատացեալ է տեսնել Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցածին նման մեծ յեղաշրջում մը, որ այսչափ քիչ արիւնահեղութեամբ կատարուի։ Նոյնպէս եւ անկարելի է ուրանալ թէ Թուրքիոյ արդի յեղաշրջումը տակաւին պէտք ունի յաղթելու բազմաթիւ դժուարութեանց, սակայն ասանկներն տեղի չեն։ այս այժմ նկատի առնելու աերութեանց միջամտութեան պատահականութիւնը։»

*** «Նորոմէօյչէ Զայթունկ» իր չաբթեան քաղաքական տեսութեան մէջ կ'ըսէ.— «Հիւսի փաշայի վերջին վարչապետ կարգուելը կ'ապացուցանէ թէ Կեսուութեան մէջ ասաքնաբար նոր բեմիմը ներմուծելու եւ զայն ամրապնդելու կարող պետական անձնուրութիւնը կը նկատեն զինքը։ Արդէն երբեմն ասեն Մահմեդական վարչութեան գլուխը գրաւուած էր հոն հարկ տեսնուեցաւ բարեկարգմանց միջազգային գործակցութեան, Հիւսի փաշա կրցաւ սքանչելի հարուածը մը վասնել իր տարամարնական գործունէութեամբ։ Իրեն հետ նոր գործիքն կ'ուզեցանքն նաեւ ոյնչափ նրշանաւոր կարողութեան տէր պետական մարդիկ։ Անշուշտ նոր դանիքը գիտակցութիւնն ունի այն դժուարին աշխատութեան դոր կատարել կոչուած է, աշխատութիւն մը որ պիտի յաջողի, եթէ տակաւ կատարուի վարչական կազմակերպութիւնը։ Իրաւունք ունինք վստահ ըլլալու թէ օսմ. կառավարութիւնը պէտք եղած իշխանութիւնն ու զորութիւնը ունի իր իսկ վերահսկողութեան համար Անատոլիի մէջ բարեկարգութիւնն ու անգործութիւնը։

Ամէն պարագայի մէջ, պատճառ մը չկայ որ օտար տերութիւնք միջամտեն եւ նմանօրինակ միջամտութեան մը նպատակաւորուած ազդանշան տան։ Ամերիկեան զգրոցներ այրուեցան։ Ամերիկեան զգրոցներ եւս կը վախցուի, եւ ամերիկեան տեսարան եւ միսիոնարական շահերը բոլորովին փճացան։ Իշխանութեանց վրայ տակաւին վստահութիւն չկայ եւ քրիստոնէից նոր ջարդերէ կը վախցուի։ Փոխանակ հրդեհը մարելու, անանք որ պաշտօն ստանձնած են հրդեհ մարելու, ընդհակառակն բոցերը կ'արծարծեն։ Թարսուսի եւ Հաճընի միսիոնարական հասատութեանց համար վախ կայ։

ԱՆԶԱՍԱՆՈՒԹԵՒՆ ՓՈՐՁ.— Երէկ Գասագիւղէն 5½ին մեկնող չգնացքին մէջ Սարայ Գրաւնիի տակ ինքզինքը ձգէ նետեց Թուրք մը, բայց հասած անմիջական օգնութեանց շնորհիւ կարելի եղաւ ազատել զինքը։ Կ'ըսուի թէ չարժառիթը եղած է յուսահատութիւնը։

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ.—Գաւառի եւ արտաքսման մեր բոլոր Թղթակիցներուն ներողութիւնը կը խնդրենք՝ ծանօթ պատճառներով իրենց Թղթակցութեանց առ այժմ չը հրատարակուելուն համար։

ՄԵՍ ՋԻՆԱՎԱՃԱՌ
ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
ՀԱՍԷ՝ Կ. ՊՈԼԻՍ ԵԼԷՆԻ-ՃԱՄԻ, ԹԻՒ 43.

Վաճառատուն յատկապէս նեւրոպացիներ բերել տուած ամէն տեսակ ոսկի եւ արծաթեղէն։ Անգլ., Ամերիկեան, Սպանիական եւ Պելճիական տարբեր նախկերներ, մասնաւորապէս գրպանի համար չգեղ եւ լաւ տեսակէ տարբեր նախկերներ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ փափուչներ։ Գիները՝ խիստ գիւրամատչելի են։

ԾԱՆՕԹ.— Գաւառներէ յանձնարարութիւնք կը կատարուին անմիջապէս։

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՊՐԱՆՔ ԿԸ ԾԱԽԷ

ԱՊԱՌԻԿ

«ԱՐԵՊԳԱ» ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Գ. Պոլիս, Պահջէ զարու, Թաշ խան, Թիւ 57-58

8 տարիս եւ աւելի պայմանաժամ կը տրուին, մեծաքանակ գնումներու համար մասնաւոր եւ գիւրամատչելի պայմաններով, առանց որ եւ է կանխավճարի։

40—31

ՄԿՐՏԻՉ ՖՐԼԷՆԿԵԱՆԻ ՕՍՄ. ՄԵՍ ՋԻՆԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ԱԶԳԻ ԿԱՐԴԱԼ Դ. ԷՋ.

ԲԱՆՏԷ ԲԱՆՏ-Ը

կարդացէք այսօր մեր Դ.ոդ էջը։

ՄԱՏԹԷՈՍ ԱՌՎԱՏԵԱՆԻՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ.—Հանդուցեալ մեծ հրապարակագրին սրբոյն Նամակ մը գրելով Վեհ. Նիւ Եորքէն նամակ մը գրելով Վեհ. Հայրապետին, կը խնդրէ որ Ղալաթիոյ եկեղեցիին չրջափակին մէջ ամփոփուած իր հօր գերեզմանին վրայ տապանաքար մը դնուի, իր անունին եւ իր գրածին արձանագրութեամբը։ Ազգն էր որ ժամանակին փափաք յայտնած էր հոն թաղել իր հայրը, եւ արարողութիւնն ալ կատարուած էր նոյն ատեն Իզմիրլեան Սրբազան նախաձեռնութեամբ։ Եւ յեսոյ յանձնախումբ մը կազմուած էր չերիմ որ կանգնելու համար Արդ յանձնախումբին անդամներն էին ի սրբոյ այրոց Սարգիս Նարպէյ Սրբազան, եւ Բարսեղ էֆ.։ Հալածեան։ Բայց չի գիտցուիր ի՛նչ պատճառներով ձեռնարկը ի գլուխ չհանուեցաւ։ Փոխանակ էֆ. Վենտա Հայրապետին դիմում ընելով, կը խնդրէ որ իր հօր սակրարանը լուսաւուած, անտանն ու մոռցուած չմնան, քանի որ երբ ազգը իրենց Թաղամը մեռելը, պիտի Թաղէին զայն պարզ գերեզմանատան մը մէջ, ուր եթէ ոչ չերիմ կամ մահարան, դէթ հասատ տապանաքարով մը անոր անունը յիշատակուած պիտի ըլար։ Այվազեան արդէ կը խնդրէ որ պատգամ չերիմով եւ յիշատակութեամբ մը մշանանուրուի իր հօր տանունը, եւ այս պարագային Այվազեան ընտանիքն ալ պատրաստ է իր կարողութեան համեմատ նիւթապէս մասնակցիլ։

Վեհ. Հայրապետը, որ ջերմ հիացող մըն է Այվազեան գործին, ազդուօրէն յանձնարարած է Պարիզաբնակներն որ կարելի եղածին չափ շուտ գործադրուի Փառնակ էֆ.ի փափաքը, որ Ն. Վեհափառութեան ալ ջերմ բաղձանքն է։ Շատ բանուոր է Այվազեանի հողեւորին վերաբերեալ, որ Ղալաթիոյ եկեղեցիին պատին կիցն է, կանգնել պատրաստ մահարան մը, սոյն պատին կցուած, պատշաճ արձանագրութեամբ մը։

ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ԹՐԱԿԱՊՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԵՌԱԳԻՐ «ՍԱՆԶՈՒՄԷ»Ի

Ասափազար, 24 Ապրիլ.

Օսմ. Կայսրութեան Սահմանադրական Վարչութիւնն սասպին եւ միակ պաշտպանն ու բարեկամը եղող մեր նոր Սուլթանինթրակցութիւնը անկեղծաբար կը չնորհաւորենք եւ կը գտնենք «Հեցցէ՛» Վեհապետը։

Հ. Թ. Դաշն. Ասարազարի ենթակայութիւն

Օրիորդ Մանիկ Գէորգեան եւ Խաչիկ Գէորգեան ցաւօք կը ծանուցանեն՝

ՏԻՍՐ ԵՐՈՒԱՆԴ Խ. ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

(ՈՒՍԱՆՈՂ ԱՐՁԱՌԻՆԻ ՍՈՒԵՏՔՐ. ՎԻԳԺ.Ի)

դառնաղէս մահը ի Ծաղիկ հասակին։

Ազգականը եւ բարեկամը կը հրաւիրուին ներկայ զանուիլ յուղարկաւորութեան օխտուր արարողութեան որ պիտի կատարուի երեքշաբթի 28 Ապրիլ. Գուրու Զէշմէի Ս. Խաչ եկեղեցին, ճիշդ ժամը 5ին, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանը։

27 Ապրիլ 1909

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՍԷՄԼԻՆ, 10 Մարտ.—Երէկ Գէլիբոլուէն հոս հասան Գէլիբոլի Օսմ. դեսպանատան քարտուղարները՝ Հրանտ եւ Սամի պէյերը։ Այս վերջինին կ'ընկերանար կին մը։ Երեքն ալ միեւնոյն պանդոկը իջեւանեցան։ Կէս գիշերի հրաձիգի ձ

ՅՈՒՑԱԿ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆԳԱՍՏԻՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՒՑ

	Գր. մն.
Վարդանի Սարգիսեան	2
Աբաքի Կարապետեան	5
Էլիզ Աղայեան	1
Մարիամ Ալթունեան	— 50
Զանազիկ Փափազեան	5
Կարապետ Եսգուրլեան	1
Մարիամ Մրնատան	1
Աշէն Խրիմեան	2
Կիւլզար Մանասեան	1
Նարիամ Դասարեան	2
Լուսիկ Երզանեան	1
Ոմն	1
Նուարդ Մինասեան	1
Աղանի Քալֆեան	2
Հայրապետի Քիւրքեան	1
Տիրուհի Նրասոֆ	2
Ֆիլոմէն Քէոթանեան	2
Մ. Ռուբէվը »	5
Աբրամ Խաչատեան	4
Ագազի Կէզարեան	5
Նայիմիկ Ալեանաք	3
Մանուկ Կրոնիկ Փափազեան	5
Մարիամ Թիւրեան	6
Սաքերանք	3
Լուսիա Ծանանեան	2
Ոմն	20
Մարիամ Ալթունեան	4
Տատուլա Կիւրիշեան	— 50
Ռէթինա Սրվանեան	5
Տատուլա Մելքոնեան	2
Նեվրիկ Մարտունեան	3
Տատուլա Ուլուհան	3
Լուսինեան Թէրզեան	2
Ոմն	2
Սրբուհի Փափազեան	2
Իւզարեր Ծովկիտեան	2
Վէրգինէ Ս. Փափազեան	2
Մի քանի բարեկամ ազգայինք	6,60
Մանուկ Բէթինեան	5
Թագուհի Ակէժեան	2
Անուկ Թ. Նազարեան	1
Մարիամ Քիւրեան	5
Ոմն	—50

Գումար 1611 ֆր.
(Շարունակելի)

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ՅՈՒԼԱՐԱՆ ՏՈՂԱՅՐԱԿԱՆ ՏՈՒՐՑ

Սիրքէնի, Իւլավէնսիկեար փողոց, Թրամվայ Յասէսի Թիւ 18։

Տպարանատէրները՝ գիր հայթայթելու գժուարութենէն, գնոյն ոգևորենէն, յուսով մտնելէն եւ երբեմն տաքէն ամբաստանուելէն կը գանգատէին։ Այս գանգատներուն բոլորն ալ նախատեսուելով, «Օսմանեան Ընկերութիւն» առնուազն մեծ ձուլարան մը հիմնուած է Կ. Պոլիս, Սիրքէճի, Հօճա Բաշա, Խիւսավէտիկեար փողոց, Թրամվայ ճասէսի թիւ 18, ուր կը պատրաստուին ամէն լեզուէ եւ խիստ ճաշակաւոր տառեր։

Ներոպա գացած եւ վերջերս վերադարձած արուեստագէտ մը Ֆրանսայէն նորանոր մեքենաներ միասին բերած, գեղագիրներ, հայերէն եւ Թուրքերէն ամէն բառիմաստ վրայ գիրեր գեղագրած եւ այս գիրերը վարպետներու կողմէ «չէլիկի» վրայ փորագրուած են։

Գիրը ձուլելու մասին Կ. Պոլսոյ էն ճարտար եւ արուեստագէտ վարպետի մը հետ ընկերացած ըլլալով, յիշեալը ուրիշ ձուլարաններու պէս ալիքներու չի ձգելով, ինք անձամբ գործին գլուխը կը գտնուի։

Գիրերը՝ երկու տեսակ մեծագէ ձուլել սովորական եղած է, բայց դիմանալու եւ հաղակաւոր ըլլալու համար, երբորդ մեծագ մ'ալ կը տրուի, եւ ծախքէ չի վախնալով, այս մեծագներուն ամենէն լաւը եւ ամենէն մաքուրը կը գործածուի եւ յանախորդաց դիւրութեան համար գիներն ալ խիստ չափաւոր են։ Գուսան յանձնարարութիւնք չուսափելի եւ անիծերի կը կատարուին։

ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԱՐԱՆ ԵՂԱՆԱԿԻ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՊԻՏՈՒՔՔՆԵՐ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ

ՇԹԱՅՆ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԵՐՁԱՎԱՃԱՌ

ԷՎԳԱՖԸ ՀԻՒՄԱՅՈՒՆ

Գէտէպերինէն նրքիը լիրա 100 զրսան նագաէն վէ նրքիը տիկերի էվգաֆը Հիւմայունա մախսուս սուրէթ վէ սերկի իլէ թէէմիյէ օլունմագ իւզրէ պէտելը միւղայեմելերի գէյմէթը մուխամմէնելերինէն ասան պուլունմասդան պիտանէ, մէգէլիսը իսպաթեմէ թէքրար իլանդան գարար վերիլէն զիրաթ մուհարբեր մանիւլաթա զամմ իլէ թալիպ օլանլար վէ սահա զիյատ մալիւմաթ ալմագ իսթեյենլեր՝ գէյմէթը մուխամմէնէնէն եօրիւնէ միւսապի թէէմին ադ-յէլերիյլե պէրապեր մարքէն 23իւնեի բարար երթեսի կիւնիւ սահթ 10ա գարար էվգաֆը Հիւմայուն Մանիւլաթ իսարէսինէ միւրաճաաթ էյլեմէլերի իլան օլունդր։

Գէյմէթը Գէտելը
մուսամմէնէ միւղայեմէ

..1500..800.—Նէֆթը Հարէտէյն վաղֆքնատ Զարյանգարա Կէյմիրլեգ մահալլէսինէ Մէկտա Տեմ սօղաղնատ 16 նուսէրօլը թախմինէն 100 զրսա արատա մէպնի 4 օտա 1 սուֆա 1 գուլու իլէ 100 զրսա պաղնէյի միւլթեմիլ ախչագ 1 պաղ մէնդիլին բուպ հիսսէի. հաֆի Ասմէտ։

..15000..8000.— Կէտիկի Հարէտէյն միւլքի Գոհէվի Մուհիեսաբին էֆ. վաղֆլարքնատ Զարյուլի Քէղիրատ Սբբահի սօղաղնատ 29 նուսէրօլը թախմինէն 10 զրսա արատա մէպնի միւլք ժա կէտիք գիտրկիր 1 պաղ միւքքանդն թէժամը. Մուսթաֆա։

..4000..800. Գազանը պալը ելիճ Ալի ազա վաղֆքնատն Թօքատեալի էֆենտիզել Մէկտա էֆ. մահալլեսինատ Քէրեսթէճի սօղաղնատ 29 նուսէրօլը թախմինէն 72 զրսա արատա մէպնի 8 օտա վէ 1 սուֆա վէ 1 գուլու իլէ 30 զրսա պաղնէյի միւլթեմիլ ախչագ պիր պաղ մէնդիլին նրքի հիսսէի. հաֆի Իսմէտ։

..2000..1400.—Ճէնէթմէճեան Սուլթան Գայազիա Խանը Վէլի հազրէթլերի վաղֆքնատն Բանկալթիսէ Գայրը սօղաղնատ 108 նուսէրօլը մուգատէտա մէնդիլ ալեէվմ թախմինէն 120 զրսա 1 զրսա արատանդն սիւլ հիսսէի. Իսէտ։

..10000..7000.—Միւլքի Բաղդատ Մուսթաֆա էֆ. վէ կէտիկի ճէնէթմէճեան Սուլթան Մահմուտ Խանը Սախ հազրէթլերի կէտիքեթքնատն Հաթաղ Դաբուսքնատ Սարը Թիմուր մահալլեսինատ Դըղլի Զէյնէբի ճասէտինատ 132 նուսէրօլը թախմինէն 35 զրսա արատա մէպնի ֆէվզինատ 2 օտայը հավի քեարկիր 1 պաղ միւքքանն կէտիկէնին նրքի հիսսէի. հաֆի Ասմէտ։

..10000..7500.— Բաղդատ Մուսթաֆա էֆ. վաղֆքնատն Հաթաղ Դաբուսքնատ Սարը Թիմուր մահալլեսինատ Դըղլի Զէյնէբի ճասէտինատ 128 նուսէրօլը ֆէվզինատ 2 օտայը հավի քեարկիր 1 պաղ միւքքանդն թէժամը. հաֆ Ասմէտ։

..4000..3000.—Հարէտէյնը միւհիբեմէյն կէտիքեթքնատն Հաթաղ Դաբուսքնատ Սարը Թիմուր մահալլեսինատ Հաթաղ Դաբուսը սէվզիքնատ 434 նուսէրօլը թախմինէն 85 զրսա արատա մէպնի 1 պաղ ֆէրեսթէնի կէտիկէնին բուպ հիսսէի. Մուսթաֆա։

..8600..4000.—Դասպարաչա վաղֆքնատն Դասրա Բաղատա Գիւլիբ Բիյլի մահալլեսինատ Զէնէբլի գուլու ճասէտինատ 222 նուսէրօլը սէրբանինատ պիր պաղնէվանն օտասյա 3 գուլայը հավի նեթիջայի պօսթանը տիսէքլի մասրաֆի պիր զրսա պօսթան միւլթինին սէնենվի 400 ազչէ իմարէտէն 2360 ազչէ վէ սիւլսան վի սիւլսանը բուպ բուպ բալ վէ սիւլսանը նրքի մանկը հիսսէսիյլի սերբանինատ միւաթեգաբը պօսթան կէտիկինին պերվէնգը վաղֆիյէթ օլան նրքի հիսսէսինին սիւլ հիսսէսի. Շիւքրի։

..5000..3000.—Տարիւսասատ ազաս Իպրահիմ ագա վաղֆքնատն Դասը գարիյէսինատ Օսման Ագա մահալլեսինատ Թէրէ սօղաղնատ 47 նուսէրօլը սերբանինատ 1 միւշթերէգ գուլայը հավի թախմինէն 200 զրսա պիր զրսա մէնդիլ արատանդն նրքի հիսսէսի. Բահիր։

..20000..14000.—Միւլքի Այսաֆեան Բէկիր վէ կէտիկի Հարէտէյն վաղֆլարքնատն Գայզէ Դաբուսքնատ Շէյխ Մէհմէտ Բէյլարի մահալլեսինատ Սէգղէճանէ մէյտանքնատ 18 նուսէրօլը թախմինէն 45 զրսա արատա մէպնի ֆէվզինատ 2 օտա իլէ թահքքնատ 1 պատրանը հավի միւլք ժա կէտիք քեարկիր 1 պաղ միւքքանդն բուպ հիսսէսի. Մուսթաֆա։

..4000..2500.—Խաղինէի ճէլիլէի էվգաֆը Հիւմայունատան մաղազաթ կէտիքեթքնատ Զարյուլի Քէլ զիրատ Ունճրաղլու սօղաղնատ 14 նուսէրօլը թախմինէն 12 զրսա արատա մէպնի քեարկիր 1 պաղ միւքքանդն նրքի հիսսէսի.

..8888..6000.—Տամատ Իպրահիմ բաշա վէ Թաֆտա Սուլթան վաղֆքնատն Մահմուտ Բաշա մահալլեսինատ Մահքէմէ սօղաղնատ 1 նուսէրօլը թախմինէն 70 զրսա արատա մէպնի 1 պաղ ալնը միւքքանդնդն Ցատ 4 հիսսէսի. Բիրա։

..100,000..94605.—Միւլքի Մաղրիպատ Հիւսէյին էֆ. վէ կէտիկի ճէնէթ. մէքանատ Սուլթան Մահմուտ Խանը Սախ հազրէթլերի վաղֆլարքնատն Գալաթատա Շահ Գուլի մահալլեսինատ Ճասատէի Քէպիրատ 595 վէ Իսթէր չրգաղնատ 2 նուսէրօլը թարմինէն 100 զրսա արատա մէպնի ֆէվզինատ 3 օտայը հավի քեարկիր 2 պաղ միւքքանդն թէժամը.

..2667..1800.—Միւլքի Գաֆէր խաթուն վէ կէտիկի ճէն.էթմէքնատ Սուլթան Մահմուտ Խանը Սախհազրէթլերի վաղֆքնատն Գոճա Մուսթաֆա Բայա մահալլեսինատ վէ ճասատէինատ 962 նուսէրօլը թախմինէն 45 զրսա արատա մէպնի ֆէվզինատ 1 օտայը հավի միւլք ժա կէտիք ախչագ 1 պաղ միւքքանդն անճագ կէտիկէնին 120 սէկէտ էթիպարբյլա 45 սէկէտի. Օսման։

ՄԵԾ ՀԱՆԴԵՐՁԱՎԱՃԱՌ

Ծարներէ ի վեր Խանքի է Թօփալեան

ԳԻՐԿՈՆՔ ԷՎ ԷՐՄԵՆԵԱՆ

ՄԵԾ ՀԱՆԴԵՐՁԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

այս անգամ պատրաստած է Հմեաւուն յատուկ կերպասներէն չիք եւ տպագուն հագուստներ ինչպես

ԲԱԼԹԱՆԵՔ

Մեծի եւ ցՁԱՒ ԲՕՍՊԻԹԻՄՆԵՐ

ժամացոյցներ, բարաքներ, եւլն. եւն.

ԳԻՆԸՐ ԱՐԱՍ ԳԻՐԱՄԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆԸ ՈՐՈՇԵ Է ԹԻԻԸ 2 ՂՐՈՒՇ

Սուլթան Համամ Թօփալեան խան Թիւ 28

ԼԱ ՄՈՒԹՈՒԷԼ ԴԷ ՖՐԱՆՍԷ Է ԴԷ ՔՈԼՈՆ

La Mutuelle de France et des Colonies

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՆԿ ԴԷ ՖՐԱՆՍԻ ՄԷՋ ԱՒԱՆԴ ՁԳՈՒԱԾ Է 60 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ԳՈՐԾԷ — ԿԵՑԱԿԱՆ ԲՈՆՈՒՍՆԵՐՈՎ ամսական, 1905 մարտ 17է օրէնքին համաձայն։

Ի՛ԷՆՏԵՐԷՍ — ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ազգ ապահովագրեալներուն, եւ ԴՐԱՄՕԺԻՏ ու ԻՒԱՆԹ ՎԻՄԱՔԻՒ Ի՛տարեկան, 15 տարիէն վերսկսեալ ազգ ապահովագրեալներուն, ամենամեծ զգուշութեան երաշխաւորութիւններով։

Ն ՀԱՆԳԵՍՈՒՆ — Վերաբերեալ ԱՄՍԱԿԱՆ ՎԵՑ ՖՐԱՆՔԷՆ սկսեալ։

ԱԷԼԱՆՍԵՆԷԼ — ՊԱՆԿ ԴԷ ՖՐԱՆՍԻ ՄԷՋ էր յանախորդներուն յանձնած դրամները, պետական երաշխաւորութիւն ունեցող արժէքներու, վերադարձով ոսկիով։

ԿԱՊԻՏԱԼԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ — 700 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ, մինչեւ 1908 նոյեմբեր 30 էր ՆԵՐ ԱՌՆՑԱԼԱ Է ___ երկու միլիարդ մէջ։

ԿՈԱՆԳԻ ԱՒ ՄԱՀՈՒԱՆ։

Տեղեկութիւն եւ կանոնագիր հրատարակ կը տրուի

ԱՒԵՏԻՍ ՓԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՆՕՐԷՆ ԽԱՆԱՆ ԿԱՐԼՄԷ

Ընդհանուր ծնօրէն Իսլամ Յ. ՅԱՖԷՐԻԱ, Ֆէյ էֆէնտի խան Նալբանդ

Թարգմանութիւն եւ կանոնագիր հրատարակ կը տրուին, որոնց պետք է ստանան յանձնարարական եր ալ

ՍԻՆԿԷՐ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՑՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԱՆ

THE SINCER MANUFACTURING Co

Սինկէրի կարի մեքենաները գուսան տեղ. գրգռուած չինուած ըլլալով, իրենց ամենաբնական ոլորտանքներ եւ ոլորտիրներ ամէն կերպ տարածուած են, և բոլոր գնահատիչները, գիրգանները ու կոշկակարները իսկ Սինկէրի մեքենայ տեսած ու գործածելու։ Սինկէրի Շէյ ռոտիլն ցարդ 4006 ամէն գաղտնի վիճակներ և նոր գրած տարբեր է բոլոր ցուցահանդէսներու մէջ։

ՄԵՔԵՆԱՏԻՐՆԵՐ ԲՈՎԱՆԴԱԿ ԹՈՒՐԳԻՈՅ ՄԷՋ

Սինկէրի մեքենաները կ'վաճառուին Բերա, Գալաթա, Գալաթա Սարայ, Գալաթա Սարայ Գիւղ, Գալաթա Սարայ Գիւղ, Գալաթա Սարայ Գիւղ